

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied blijft, overeenkomstig 's lands oude gewoonte, den geest van de Pacificatie van Gent, en de grondbeginselen bij de Unie van Utrecht aangenomen, een der eerste pligten van alle ingezetenen van het Rijk.

Art. 201 der Nederl. Grondwet.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

VIJFTIENDE DEEL.

DECEMBER 1846. — N°. 6.

BREDA,
BROESE & COMP.
1846.

*De onderstaakende verklaren
dat het tijdschrift nu kunnert door
is gedrukt en door hem in
uitgegeven
Breda 17 febr.
Broese & Comp.*

DE

MILITÄRE SPEKTATOR.

TAUSCHRIEFT

1846

VERLAG VON J. G. SCHNEIDER

[Faint, illegible text, likely a notice or subscription information]

J. G. SCHNEIDER

VERLAG

DECEMBER 1846 - N. 6.

SCHNEIDER & CO.

1846

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Major der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Venlo, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

BRIEVEN AAN MARIAS.

X.

INHOUD.

Iets over de prozaïsche beteekenis van art. 201 der Grondwet. — Herinnering aan het artikel over de schutterij van den Heer O. W. H. S. — Oordeel en bedenkingen op dat vertoog. — Hoever de denkbeelden van den Heer H. S. toepasselijk zijn op ons stelsel van verdediging. — Iets over den invloed van goede scherpshutters bij de krachtige verdediging van localiteiten. — Twee punten van overweging bij de burgerwapening; gevolgtrekkingen. — Splijting der schutterij in twee hoofdgedeelten, *linie-schutterij* en *élite-schutterij*. — Percentsgewijze afscheiding. — Wijze hoe de beide hoofdgedeelten ingedeeld moesten worden. — Voorwaarden tot de formatie en aanvulling van de *élite-schutterij*. — Voorstel tot oprigting van *Nationale schutter-jagersociëteiten*. — Oprigting dèzer sociëteiten; inrigting der sociëteiten; inrigting der jager-vereeniging ten platte lande; bestrijding der kosten. — Terugblik op het jaar 1846. — Wenschen.

« De liefde tot zijn land is ieder aangeboren: » geen mensch zal er aan twijfelen, en ik het allerminste; maar wanneer men dat aangeboren gevoel van de prozaïsche zijde vergelijkt met den indruk, dien artikel 201 onzer Grondwet gewoonlijk, vooral in vredetijden, bij ieder achterlaat, dan waag ik het, om op dien dichtregel te laten volgen: « De afkeer van de schutterdienst is ieder ingeschapen. » — De dichtmaat wordt er wel iets door verongelijkt, doch geen dichter zijnde, was het mij slechts te doen, om de prozaïsche bedoeling op den voorgrond te plaatsen.

Laat nu de onvolmaaktheid der wereldsche zaken ons niet toe te hopen, dat er een algeheele omkeer van denkbeelden omtrent dit laatste punt te verwachten is, er blijft ons dan toch nog overig, middelen uit te denken, welke, met verstand en beleid in overeenstemming gebragt, met het gewijzigd karakter en met de verandering van gewoonten van het Nederlandsche volk, welligt dienstbaar zouden kunnen worden, om de verplichtingen, welke het bovengenoemd artikel der Grondwet oplegt, minder drukkend te maken, en misschien gelijktijdig de vaderlandsche belangen er door te bevorderen.

Het is eene onbetwistbare waarheid, dat de vrijheid, de onafhankelijkheid, de magt en grootheid van het Vaderland

geboren zijn uit den koophandel, en dat het minnelijk verbond dat steeds tusschen den handel en 's lands vrijheid bestaan heeft, niet weinig heeft medegewerkt tot de ontwikkeling van dien grooten luister, waarmede weleer Nederland schitterde onder de staten van de bekende wereld. Het Nederlandsche volk is uit dien hoofde een handelsvolk, zoodat de handel de voornaamste grondvest van den staat uitmaakt.

Intusschen is het eene niet minder bekende waarheid, dat datzelfde handeldrijvende volk, ofschoon van oudsher afkeerig van de gewapende landsdienst, evenwel zich in al zijne ondernemingen gekenschetst heeft door moed, geestkracht en eene onbegrensde volharding in alles wat strekken kon om de individuële of algemeene welvaart te bevorderen, wat de veiligheid van den handel, en alzoo de bescherming van de grondvesten van den staat, konde verzekeren. Nu zegt men, dat die energie, die ondernemingsgeest, die onbegrensde zucht naar groote handelspeculatiën, welke meesttijds met meer gevaren dan die van verlies van winst gepaard gingen, grootendeels zijn geweken, terwijl het egoïsme en de neiging om zich langs den kortsten weg te verrijken (door den effecten-handel) vele der vroeger zoo schitterende volksdeugden heeft vernietigd.

Is dat waarheid, dan behoeft men ook niet te vragen naar de oorzaken, waarom de beginselen, welke in artikel 201 der Grondwet beleden worden, in aanzien en in waarachtige betrachtning gedaald zijn. Daarin moeten dan ook al de moeilijkheden gezocht worden, welke zich reeds veelzijdig hebben voorgedaan, en die steeds zullen oprijzen bij het ontwerpen en uitvoeren eener wettelijke regeling onzer burgerwapening.

Zoo verre mij bekend is, heeft geen mensch, met meer waarheid en overtuiging, gegrond op langdurige ondervinding, die moeilijkheden aangewezen, en de middelen om ze zoo veel mogelijk voor te komen, ontwikkeld, dan de Heer O. W. H. S. in een vertoog, getiteld: « Iets over de schutterij, 't welk in het XIII deel van den *Militairen Spectator*, op bladzijde 210 is opgenomen.

Dit zaakrijk artikel verdient in allen opzichte herdacht en overwogen te worden, nu er weder sprake is eener nieuwe voordragt van wet op de schutterijen. En voorwaar, ieder, die het wèl meent met 's lands zelfstandigheid en onafhankelijkheid, zal moeten bekennen, dat het meer dan tijd is, dat deszelfs weervermogen worde gevestigd op onveranderlijke beginselen en eene organisatie erlange, in overeenstemming met onze defensie-behoeften en met den ingekrompen staat onzer land- en scheepsmagt.

De bovenbedoelde schrijver beschouwt allereerst het tweeledig doel der schutterijen: — *Vooreerst*, het behoud der inwendige rust, in de *tweede* plaats, het helpen bestrijden van den vijand.

Al dadelijk vermeent de Heer H. S. te moeten ontkennen, dat de schutterij nimmer dienstbaar zoude kunnen gemaakt worden tot het behoud der inwendige rust, binnen de gemeente alwaar zij te huis behoort. Zijn Edele ontwikkelt dat gevoelen verder, door te zeggen:

« Het slot der eerste alinea van artikel 211 der Grondwet is dan ook niet veel meer dan een vrome wensch. Men moge beweren, dat de schutterij van ouds tot bewaring der rust in de steden met vrucht hebbe medegewerkt; thans door eene geheel gewijzigde inrigting van alle maatschappelijke betrekkingen, kunnen voorbeelden van vroegeren tijd weinig kracht van bewijs hebben. Het bestaan van eene meer afgeteekende burgerschap: men stelde er prijs op zich burger en schutter eener stad te mogen noemen; van gilden, van veelvermogende stedelijke besturen, de levende gemeentegeest, mogen, in tijd van oproer, de schutterij tot een kernachtig middel ter handhaving van orde en wet gemaakt hebben: in den tegenwoordigen tijd is er vrees, dat de schoonste bepalingen onvermogen zullen zijn, om van de schutterij iets anders te maken dan een dood ligchaam; een troep met weêrzin gewapende kleer- en schoenmakers, kappers en tappers, onder het bevel van advokaten en procureurs, maar geen soldaten, zoolang geen dreigend gevaar den ingezeten opwekt, om zijne vrijheid en onafhankelijkheid te verdedigen. De Hollander is wars van alle nuttelooze tijdrooving en geldverspilling; maar heeft het Vaderland hem noodig, lijf en goed heeft hij voor hetzelfde veil. Het jaar 1830 heeft zulks genoeg bewezen. Verlangt men dus te gelegener tijd den magtigen arm des volks, men verlamme dien niet door doellooze inspanning.»

De schrijver zegt al verder, dat de schutterij als landweer op eene uitmuntende wijze is dienstbaar te maken tot bestrijding van binnen- (?) en buitenlandsche vijanden,

maar dat zij als werktuig van inwendige politie geenerlei waarde heeft. Eenige bijzonderheden worden door Zijn Edele aangehaald, bij de gevallen van *brand* en *oproer*, om zijne bewering te staven.

Vervolgens gaat de heer H. S. over tot de beschouwing der schutterij, wanneer zij moet optreden ter bestrijding van eenen buitenlandschen vijand. Daarop vraagt hij: « Is het mogelijk dat iemand beweert, dat de schutterij, zooals zij thans is ingerigt, en dan ook grootendeels wel ingerigt zoude blijven, daartoe op staande voet bruikbaar zij? met op zoodanige wijs zamengestelde kaders? zoo slecht geoefend? zoo gekleed? zoo gewapend? Immers neen! Wat dan? Wij hebben het in 1830 gezien; eerst moesten, uit de bestaande bataillons, de manschappen getrokken worden, bij de wet in de eerste plaats tot de dienst buiten de gemeente verplicht; toen moesten deze in kompagnien ingedeeld, van ledige ransels voorzien worden; daar trokken zij toen heen, slecht gewapend, slecht gekleed, slecht gekommandeerd. — Wat ware er van terecht gekomen, indien de brave CHASSÉ Antwerpen niet gebombardeerd had? En de rest bleef, door het uittrekken van een gedeelte der kaders en manschappen, geheel gedesorganiseerd achter. Was het niet zoo?»

Zoo denkt, zoo spreekt en zoo vraagt iemand, die ongeveer 18 jaren aan de dienstdoende schutterij als officier werkzaam deel heeft genomen. Doch zóó kon, zóó moest hij spreken, omdat het den militair niet paste met zooveel vrijmoedigheid zijn oordeel over de schutterij uit te brengen. De waarheid moest hij wel zóó blootleggen, om de voorbedachte blindheid zijner landgenooten op het stuk der schutterij te doen wijken, en heldere inzichten te geven tot deze allergewigtigste vraag.

De heer H. S. is van oordeel, dat het laatste ontwerp van wet op de schutterij, 't welk door de regering later weder is teruggetrokken, wèl vele verbeteringen bevatte, doch twijfelachtig kwam het hem voor, of de regering er in geslaagd zoude zijn van de schutterij eene, voor de verdediging des lands waarlijk nuttige, dat is: eene steeds onmiddellijk bruikbare strijkracht te maken.

De schrijver bepaalt zich echter niet bij critiek, maar hij geeft ook de middelen in overweging, die, volgens zijn oordeel, zouden kunnen dienen, om de gebreken en misvattingen te ontwijken.

Hij wenschte namelijk, dat men er zich hoofdzakelijk aan liet gelegen liggen, om de schutterij, als juist de bevolking in haren volwassen mannelijken leeftijd bevattende, voortaan, immer gereed te houden tot spoedige versterking van het

staande leger in tijd van oorlog; haar daarentegen in tijd van vrede latende rusten.

Maar er moest toch iets bestaan, waarbij men hulp en bijstand zoude kunnen vinden, ingeval de openbare rust en orde werd bedreigd, indien er geene militaire magt, of niet in voldoende sterkte in de plaats aanwezig was.

De schrijver stelt tot dat einde de oprigting van korpsen bezoldigde stadssoldaten voor, zamengesteld uit gegageerde militairen, onder de bevelen van gepensioneerde officieren. « Door zoodanig korps zou de dienst der schutterij, bij brand en oproer, met veel meer eenheid en kracht gedaan, en tevens de gewone dienst der nachtwachts misschien kunnen vervangen worden.» De heer H. S. is van oordeel, dat er in de oprigting van dergelijke korpsen zelfs eene economie voor de stedelijke kassen zou te vinden wezen.

In vele opzichten vermeen ik op dit punt met den schrijver te moeten instemmen, doch alles zou hier afhangen van de samenstelling en van de goede keuze der kaders. Men zoude de organisatie en dienst der Belgische stadssoldaten (pompiers) tot voorbeeld kunnen nemen; de gewone Hollandsche rekbaarheid en goedertierenheid om heerenknechts en gepatenteerde privilegés met posten te begiftigen; ja, de saaiheid der stedelijke besturen zouden vooral buiten het spel moeten blijven. Als men de stedelijke nachtwacht-korpsen eens van nabij en bij helderen dag inspecteerde, zou men ontwaren, hoe noodzakelijk het is, dat de EdelAchtbare heeren van andere grondbeginselen ufgaan, indien zij een dienstbaar korps stadssoldaten willen samenstellen.

Omtrent het gereed houden der schutterij in tijd van oorlog, treedt de heer H. S. in breedvoerige ontwikkelingen.

Hij verdeelt die in twee *bans*, te weten: de weerbare manschappen van de 25 tot de 35 jaren in den *eersten*, die van de 35 tot de 50 jaren in den *tweeden ban*.

Verder wil hij depôts gevestigd hebben waar de wapens behoorlijk bewaard worden, en niet meer in handen blijven der schutters. Deze depôts zouden als *point de ralliement*, in elk district dienen, en onder opzigt staan van officieren en onder-officieren van het leger.

Dezelfde officieren en onder-officieren zouden vervolgens gebezigd kunnen en moeten worden voor de instructie der jaarlijkse ligtingen. « Telken jare toch » — zegt hij — « behoorde de manschap, die dienstplichtig wordt, opgeroepen te worden tot het aanleeren der soldaten-school; zij die als miliciens in werkelijke dienst gestaan hadden, zouden terstond bewijzen kunnen afleggen van hunne verkregene vaar-

digheid; zij die voor eigene rekening willen leeren, zouden vergunning daartoe kunnen erlangen, op voorwaarde van na verloop van zekeren tijd, insgelijks proeven te kunnen geven dat zij de school kenden, en zulks zonder aanzien van persoon; want ieder burger van den staat, rijk of arm, behoort des gevorderd, het geweer op den vijand te kunnen aanleggen.»

Een weinig verder zegt de schrijver: « De manschappen de exercitie genoeg kennende, zoude men hun schriftelijk opgeven, tot welke compagnie van ieder bataillon zij geacht worden te behooren, en ze naar huis zenden.»

De heer H. S. leidt uit deze beweringen de gevolgtrekking af, dat: « door hierin zonder verschooning te werk te gaan, zoowel in de steden als ten platte lande, men de zekerheid hebben zou, dat alle weerbare mannen boven de 25 jaren, althans genoeg in de soldaten-school geoefend waren, om, eenmaal in dienst gesteld, spoedig tot meer bruikbare soldaten te kunnen gevormd worden, dan van de tegenwoordige schutterij-exercitien te verwachten is, terwijl het er dan ook in de eerste oogenblikken meestal meer op aankomt, spoedig de massa's bijeen te trekken, om daarmede ontzag te kunnen inboezemen, dan wel juist, dat ieder individu het hoogste punt van instructie bereikt hebbe.»

Eindelijk deelt de heer H. S. zijne denkbeelden mede over het samenstellen van een goed kader officieren en onder-officieren, en besluit zijn vertoog met eenige wenken nopens de uniform der schutterijen. —

Het zal u welligt verwonderen, dat ik zoo breedvoerig in het geheugen heb willen herroepen een vertoog, dat in den laatstvoorgaanden jaargang van den *M. S.* in zijn geheel verschenen is, en dat alzoo nog versch in het geheugen moet liggen. Ik moet u in de eerste plaats daarop antwoorden, dat de redactie bescheiden genoeg is, om te veronderstellen, dat haar maandwerk niet zulke blijvende indrukken achterlaat; en dat, al ware zulks ook bij exceptie met het onderhavige vertoog geschied, ik het er nog voor houde, dat eene herinnering aan dat zaakrijk welgeschreven artikel nuttig en doeltreffend kan geacht worden. Ten anderen achtte ik deze oprakeling noodig voor de vlugtige ontwikkeling van mijn onderwerp, dat ik in mijnen vorigen brief beloofd had te behandelen.

Ik herhaal het: de denkbeelden van den heer H. S. over de schutterij, verdienen eene aandachtige beschouwing. Vele zijner voorstellen dragen de kenmerken van zaakkennis en rijpe ondervinding, van menschkundige opmerkingen en van veel levenswijsheid. Hoewel niet in allen deele

met Zijn Ed. instemmende, geloof ik evenwel, dat, indien men zijne inzigten ten uitvoer konde leggen, men eene schutterij zoude erlangen, oneindig beter dan de tegenwoordige. Maar, hoe zal men die inzigten, hoe die denkbeelden verwezenlijken, bij den bekenden afkeer tot den wapenhandel, hoe kort en hoe gemakkelijk ook gemaakt voor den middelstand en de aanzienlijken des lands? De schrijver toch wil dat er in de opkweeking van elke ligting schutterij, *«zonder verschooning worde te werk gegaan, dat rijk en arm, leere het geweer aan te leggen en af te drukken op den vijand.»* Hij zegt wel — ja, — dat men eenmaal die zaken kenkende, naar huis zoude gezonden worden, zonder verdere verplichting tot de eigenlijke schutterdienst in tijd van vrede; maar die eerste, voor velen reeds te harde proef, zou toch moeten doorgestaan worden. Elke wet op de schutterij die geene exceptiën bevat, of geene uitkoopning of plaatsvervangning toelaat, zal bij de bekende neiging der middel- en hogere standen veel tegenspraak vinden, veel onwil en ontevredenheid opwekken. Ik herhaal het, artikel 201 blijft voor het grootste deel eene aardige lieve poëzij van het vroegere volksleven, doch als het op eene prozaïsche toepassing aankomt, dan vindt men dat artikel, zoo niet onzin, dan toch eene misselijke phrase in ons maatschappelijk verdrag.

Maar, gesteld dat de wet goed, en op de leest der denkbeelden van den heer H. S. geschoeid ware, en dat zij met krachtige hand ten uitvoer werd gelegd, dan stel ik de vraag voor: Zou eene schutterij, door die wet gewrocht, geheel en al kunnen voldoen aan onze tegenwoordige verdedigings-behoeften?

Om dit vraagstuk op te lossen, moet ik eene tweede vraag stellen, namelijk, welk soort van soldaten zal die wet ons leveren? Het is niet moeilijk om deze vraag te beantwoorden; immers er zullen een groot getal burgers opkomen, welke, bij hunne allereerste indeeling, de soldatenschool hebben doorgelopen, en die zij waarschijnlijk grootendeels weder vergeten zullen hebben. Maar, gesteld dat zij zich die school in tijd van veertien dagen weder in het geheugen hebben gebragt; dat zij, in de volgende veertien dagen, de pelotonsschool met succes doorloopen, en in de derde serie van veertien dagen, met vaste houding de bewegingen van de bataillons-school uitvoeren, dan zou dat zeker reeds een gunstig resultaat kunnen genoemd worden, en zulke bataillons, goed aangevoerd en tusschen de bataillons van het staande leger ingeschoven, zouden een goed figuur, eenen goeden indruk kunnen maken, ja zelfs, in eenen gewonen oorlog, gewichtige diensten kunnen bewijzen.

Indien wij echter een blik op de topographie van ons land slaan, wanneer wij deze in verband beschouwen met den arbeid aan onze defensie-liniën, wanneer wij de menigte van kleine posten en van overgangspunten onzer rivieren, de toenadering onzer dijken, onzer inundatie-werken, onzer keerkaden, die kleine, maar somtijds gewichtige doorsneden terreingedeelten vóór en achter onze liniën — die zoo veel steun en kracht er aan zouden verleen, als ze doelmatig, met beleid en volharding verdedigd werden; — wanneer wij dat alles — zeg ik — gadeslaan, dan komen wij van zelve op het idée, dat deze bijzondere localiteiten, behalve eene bijzondere offensief-defensieve inrigting van het staande leger, ook nog eene eigenaardige volkswapening behoeven, ingerigt en opgeleid tot locale verdediging, opdat de offensieve magt (als ik deze zoo eens mag noemen) niet voorbeschikt worde tot versnippering harer krachten, iets dat haar dadelijk zou verlammen, uithoofde zij te zwak, te gering in getalsterkte is. Maar dan zien wij ook al dadelijk in, dat onze rivieren en kanalen velerlei gelegenheden aanbieden, om van de riviervaart eene heerlijke partij te trekken tot de landsdefensie; dat alle rivierschepen, schuiten en sloepen daartoe zouden kunnen aangewend worden. Ze behoeften daarom juist niet met grof geschut gewapend, en velerlei toerusting te ontvangen: Stoute schippers, vlugge roeijers, eene verschaning, zamengesteld uit de voorwerpen die men heeft, maar bemand met eenige geofende scherpschutters, die het mansbeeld op 300 passen en somtijds verder, weten te treffen, zouden reeds een groot gewigt in de schaal der verdediging leggen. Eenige dier vaartuigen, ondersteund door kleine detachementen goed geofende, nauwkeurig met de localiteiten bekende scherpschutters, op de oevers, bij de plaatsen waarop teruggetrokken moest worden, goed geleid en bestuurd door een deskundig hoofd, zouden somtijds meer nut kunnen stichten dan een geheel bataillon schutters, dat in den pas marcheren en op kommando laden en schieten kan.

Wanneer men eene goede inundatie-kaart, of slechts de speciale kaarten der provinciën met aandacht beschouwt, onze groote en kleine rivieren, den Bommelerwaard, de Lek en de Merme-oevers, het land tusschen Maas en Waal, de beide Betuwen, de IJssel, het Kamper eiland, de omstreken van Zwolle, de toenaderingen tot Vriesland en Groningen, met het oog volgt, dan de Zuiderzee overgaat, en de omstreken van de hoofdstad, de terreingedeelten van de oude Hollandsche en nieuwe Utrechtsche linie, met dezelfde opmerkzaamheid in alle bijzonderheden gadeslaat, dan komt

men tot de slotsom, dat er eene hoofdmagt noodig is, die zich door bijzonder groote beweegbaarheid moet kenschetsen, om hoofdslagen toe te brengen; maar dat er daarenboven honderde kleine posten zijn, die door een betrekkelijk zeer gering getal scherpschutters (dien naam waardig) kunnen verdedigd worden, doch wier grootste sterkte zou uitmaken de naauwkeurigste kennis der localiteiten, en het belang om eigen haard en hofstede tegen strooptogten te vrijwaren. En juist in de overtuiging, dat die kleine posten en toegangen met beleid en met volharding zouden verdedigd worden, zou ook de hoofdmagt haren grootsten steun vinden, en voor haar de mogelijkheid geboren worden, om eenen driemaal sterkeren vijand, niet slechts het hoofd te bieden, maar ook de grootste afbreuk toe te brengen.

Dat goed schieten of juist treffen, eene volmaakte bekend-schap met de localiteiten, en de kennis om van beiden de meest mogelijke partij te trekken om den vijand afbreuk te doen, eene groote, ja onberekenbare overmagt geeft aan den verdediger, die bereid is om op andere punten een krachtig offensief te voeren, dat leert ons de defensieve krijg der Noord-Amerikanen. Reeds in mijnen vorigen brief trok ik daarop uwe aandacht; zij die daaraan het meeste hebben toegebracht, waren die militie-keurkorpsen, bekend onder den naam van *riflemens*, ieder gewapend met zijn eigen wapen, en overigens met geen bagage of lastige en ondoelmatige uniform en uitrustingsstukken belast.

Onderscheidene schrijvers zijn opgetreden, om te bestrijden alles wat van het oorlogsbeheer is uitgegaan, en om te be-toogen, dat wij ons alleen moeten toelleggen op verdediging, en dat men, van dat beginsel uitgaande, goedschiks de kavallerie en artillerie nog meer zoude kunnen verminderen. Het ware te wenschen, dat al deze vaderlandslievende kampvechters voor eene lijdelijke, d. i. onbestaanbare defensie, hunne denkbeelden omtrent de defensie wat meer hadden uiteengezet, of dat zij — wat welligt beter ware — vooraf grondiger het gewigtige vraagstuk hadden bestudeerd, dat door de grootste krijgskundigen van onzen tijd behandeld is, namelijk *« of de grootste kracht in den aanval of in de verdediging berust, doch ook op welke voorwaarden.»*

Doch, dat alles daargelaten, en terugkomende op mijn onderwerp, en op de vraag, of de schutterij, verbeterd en ingerigt naar de denkbeelden van den heer H. S., werkelijk aan al de tegenwoordige vereischten zouden voldoen? waag ik het, na hetgeen ik reeds op die vraag heb laten volgen, te antwoorden: *slechts gedeeltelijk.* Maar zou dan het

ontbrekende aan te vullen zijn? Ik geloof ja; indien men slechts zou mogen rekenen op de krachtige medewerking der regering, op die van allen welke bij eenen vijandelijken aanval of bij inwendige rustverstoring wat te verliezen hebben; als men zou kunnen bouwen op den ontwaakten corporatie- en associatie-geest, en, wat in den tegenwoordigen tijd alles zegt, wanneer men in de dagbladen standvastigen steun en opgewekten bijval vond.

Stellen wij vooreerst vast, dat de door den heer H. S. opgegeven grondslagen en de indeeling der schutterijen, als op langdurige ondervinding gegrond, juist zijn, dan moeten wij bij twee punten van overweging stilstaan:

a. De bezwaren bij de uitvoering.

b. Hetgeen ontbreken zou om aan deze volkswapening, voor de bijzondere gesteldheid van ons land, eene groote kracht mede te deelen;

ten einde daaruit eenige gevolgtrekkingen af te leiden, voor deze te ontwerpen organisatie der schutterijen.

a. Wat dit punt betreft, de bezwaren zijn niet talrijk, zelfs is er slechts een dat voornamelijk in aanmerking komt; maar dat is ook des te grooter. Ik wil wel, even als de heer H. S., van de vooronderstelling uitgaan, dat er veel vaderlandsliefde huisvest bij de weerbare Nederlandsche jongelingen en mannen (van de 18 tot de 50 jaren oud), maar ik stel den ingeschapen afkeer van al wat tot het prozaïsche gedeelte der schutterdienst behoort, nog grooter dan Zijn Edele, terwijl ik als eene bewezene daadzaak aanneem, dat die afkeer progressief toeneemt (eenige jonge lieden er buiten gesloten, die zich welbehagelijk met de officiers-epauletten tooijen, en van tijd tot tijd de prerogatieven van den officiersstand willen genieten), naar mate de stand of het vermogen van den schutterpligtigen aanzienlijker wordt. Nu is het juist in die klasse, dat de grootste zedelijke kracht en de meeste invloed huisvest. Worden voor haar exceptiën gemaakt, of de deur voor uitkoopning of plaatsvervangning opengesteld, dan mist het te wapen geroepen gedeelte ziel en leven, d. i. zijn grootste kracht. Ongelukkigerwijze zijn onze maatschappelijke instellingen en de rigting van den volksgeest, in deze oogenblikken, van dien aard, dat men exceptiën zal moeten maken, wil men het geheel niet blootsteltte schipbreuk te lijden op den verborgen, maar niet geheel te bedwingen onwil van den vermogenden middelstand, of der aanzienlijken des lands.

Wanneer wij nu de getalsterkte van deze beide fractiën der weerbare bevolking eenigzins benaderend begrooten, dan geloof ik niet te ver mis te tasten, als ik de aanzienlijke

op vijf, en de middelstand op vijftien, dat is twintig procent te zamen neem. Al zijn die 20 proc. niet allen te rangschikken onder de rijken of gegoedden, minder zal ik mij vergissen als ik ze algemeen onder de recalitranten tel, — dat op hetzelfde uitkomt.

Voor die twintig procent moet men dus exceptiën openstellen; doch om de eigenlijke landsbelangen niet te schaden, en om het beginsel in art. 201 der Grondwet beleden, eene waarheid en geene fictie te doen zijn, moeten die exceptiën van eenen aard wezen, dat er de verdedigingskracht van het land door verhoogd, de zedelijke en stoffelijke magt der burgerwapening er door vergroot worde. Dit te ontwikkelen, behoort in de gevolgtrekkingen te huis.

b. De heer H. S. zou door de uitvoering zijner denkbeelden, een vrij sterk getal bataillons schutterij op de been brengen, die in zes weken tijds eene respectabele versterking aan het staande leger zouden kunnen aanbieden; doch die niet, of althans zeer gebrekkig, zouden kunnen voorzien in de defensie van zoovele vaste steunpunten, of tot dekking van die provinciën, welke buiten onze eigenlijke verdedigingsliniën liggen, en die evenwel kunnen en moeten verdedigd worden tegen de strooptogten en demonstratiën, zonder welke de offensieve magt verlamd, of het toesnellen van bondgenooten onmogelijk zoude gemaakt worden. Er ontbreekt alzoo iets in dit voorstel tot eene goede burgerwapening. Dat ontbrekende gedeelte zou zijn een troep, wier opleiding den grondslag leidde tot eene spoedige opkweeking voor den zoogenaamden kleinen oorlog, waarvan de liefhebberij voor de jagt en andere dergelijke vermaken en oefeningen, de elementen uitmaken. Met eenen dusdanigen troep, wier opleiding in den vorm van vermaak en gezellige bemoeijng, zonder krenking van bijzondere gevoelens, en, langs dien weg, door opwekking van den naijver, had plaats gehad, zou men de krachten der burgerwapening niet alleen, maar ook het voor eene goede verdediging zoo noodzakelijk offensief vermogen van het staande leger en de riviervedediging onzer scheepsmagt oneindig vergrooten.

Laat ons nu zien, welke gevolgtrekkingen er kunnen afgeleid worden uit het hierboven ontwikkelde:

In de nadere beschouwing van punt b. en uit al het voorgaande hoop ik duidelijk genoeg bewezen te hebben, dat de burgerwapening — onverminderd hare verdeeling in twee bans — moet gesplitst worden in twee gedeelten:

1°. Het eerste en talrijkste gedeelte, in *linie-schutterij*, bestemd om met hare bataillons het leger te versterken, en de vestingen voor een groot deel te bezetten.

2°. Het tweede, minst sterke, maar in zedelijke krachten overwegend gedeelte, de zoogenaamde *élite-schutterij*, bestemd tot locale defensie, en in het algemeen voor den kleinen oorlog. Ook in deze algemeene afdeeling zou de onderscheiden werkkring van den eersten en tweeden ban, in acht genomen dienen te worden.

Bij de beschouwing van deze splitsing, komt al dadelijk het bij punt a. ontwikkelde, in overweging, en doet zich de vraag voor, of in dat tweede gedeelte, namelijk de door mij genoemde elite-schutterij, niet zoude kunnen worden voorzien door de exceptiën, welke, zoo als ik vooronderstel, *nolens volens*, in de wet opgenomen zouden moeten worden, en wel onder de algemeene voorwaarden daar ter plaatse voorgelegd? Wanneer er slechts eenige goede wil, en de vaderlandsliefde niet enkel uit woorden zonder beteekenis bestaat, dan aarzel ik niet daarop ja te antwoorden.

De grondslagen van den heer H. S. aannemende, en van het beginsel, uitgedrukt in artikel 201 der Grondwet, uitgaande, stel ik als vast, dat ieder weërbaar man van de 18 tot de 50 jaren ouderdom, zonder verschooning (de geestelijken alleen uitgezonderd) overeenkomstig 's lands oude gewoonte, den geest van de Pacificatie van Gend en de grondbeginselen van de Unie van Utrecht aangenomen, verplicht is de wapens te dragen tot defensie van den staat en tot het in stand houden van deszelfs wettelijke instellingen.

Die wapens zullen gedragen en des gevorderd gebruikt worden:

1°. Bij het staande leger.

2°. Bij de schutterij.

3°. Bij de zeemagt, in zoo verre die gevorderd wordt in de organisatie onzer riviervededigingen.

De organisatie van het staande leger buiten overweging latende, bepaal ik mij tot de diensten welke de gewapende burgermagt zal moeten bewijzen.

Van elke 100 man dienstplichtige schutters van den eersten en tweeden ban, zullen vooreerst 20 man bestemd worden tot speciale (om het zoo kort mogelijk uit te drukken) *jagerdiensten*.

Uit de 80 overige schutterplichtigen zal, naar de behoeften, een zeker getal manschappen worden uitgezocht, die wegens hun beroep, aanleg of liefhebberij, bijzonder geschikt zijn tot versterking onzer zeemagt, bij de verdediging onzer rivieren. De overblijvende zullen, na de soldatenschool te hebben doorgelopen — zooals de heer H. S. zegt — worden aangewezen tot welke compagnie en bataillon zij behooren,

en op welk depôt zij zich moeten rigten, ingeval van oproeping, ten einde aldaar gewapend, uitgerust en ingedeeld te worden. In de wet zoude moeten opgenomen worden de bepaling omtrent de formatie en aanvulling der kaders. Aan het gedeelte voor de riviervedediging bestemd, zal eenvoudig geleerd worden, hoe een geweer of pistool geladen en afgeschoten wordt, en worden aangezegd op welk depôt zij zich bij eene oproeping hebben te vervoegeu.

De $\frac{20}{100}$ eerstbedoelde manschappen zullen uitmaken de *elite-schutterij*, aan wien voordeelen en prerogatieven zullen geschonken worden, waarvan het voornaamste zal wezen, dat zij worden vrijgesteld van de gewone schutterdienst in tijd van vrede; enkele gevallen echter uitgezonderd, namelijk: als zij door hunne optreding, met hunnen zedelijken invloed, en door de verhoogde krachten, hun door hunne zamenstelling geschonken, orde en wet zouden kunnen doen handhaven, en wél in die gevallen, dat de Staat, bij en door het welgelukken van een volksoproer, in de waagschaal zoude kunnen komen.

Dit voordeel en de later te bepalen prerogatieven, zouden kunnen verworven worden door elken dienstplichtige, die zich:

- 1°. Vrijwillig deed inschrijven als lid der plaatselijke *Nationale schutter-jager-societeit*; onder betaling eener jaarlijksche contributie, naar gelang der gemeente te bepalen;
- 2°. Gelijktydig de verpligting aannam tot het aanschaffen van eene model-bus, bij voorkeur hiertoe te nemen de ligte fransche wal-bus, een lichten hartsvanger, met zwart verlakt lederen koppel en kleine daaraan bevestigde en verschuifbare patroontasch, kruidhoorn en kogelzak;
- 3°. Daarenboven dadelijk aanschafte een donkergroen lakens jasje, met twee rijen knoopen van dezelfde stof, staanden kraag; voor op de borst van twee zakken, even zoo een zak in het regter pand en van twee achterzakken voorzien; vervolgens, een pet van groen laken, in den vorm der vroegere *sabalkanski's*, alzo geschikt om er een gewascht linnen overtrek over te dragen, met kleine oranje kokarde en breede regtuitstaande klep. Pantalons naar verkiezing, doch altijd van donker gekleurde stof.
- 4°. Verpligt, om ten minste 12 malen in het jaar de schietoefeningen der societeit bij te wonen, op straffe van hooge boeten, en eindelijk onder de algemeene voorwaarde van
- 5°. Dat hem het regt van tot die elite te behooren, en van vrij van alle schutterdiensten te zijn, niet

niet anders zoude gewaarborgd worden, dan door een wettelijk gestaafd getuigschrift, hetwelk in het eerste jaar van hun lidmaatschap aan hem zou moeten uitgereikt kunnen worden. Dat getuigschrift zou moeten certificeren dat de houder met het modelwapen op 250 à 300 passen, van de tien kogels er zeren in het *mansbeeld* had gebragt.

Ziedaar vriend MARIAS! in vlugtige trekken, mijne wijzigingen op het voorstel van den heer H. S., betreffende de schutterij. Het hoofdbeginsel, waarop mijne denkbeelden steunen, is, dat ik de exceptiën der dienstplichtigheid onvermijdelijk acht. Maar in die exceptiën wil ik nieuwe krachten opsporen, en dus door haar 's lands defensie naar vermogen bevoordeelen.

Gij kunt alzo mijnzen vorigen brief beschouwen als eene inleiding tot het ontwerp dat ik thans eenigzins breeder moet uiteenzetten; doch nu zal reeds duidelijker voor uwen geest staan wat ik in dien brief beoogde: Aan de oprigting van scherpshutters-vereeningen, societeiten, of *clubs* (wanneer men een vreemd woord mogt willen verkiezen), waarvan oefening en vermaak de grondslagen zouden uitmaken, maar *wettelijk* opgericht en door weinig voelbare banden verbonden aan de algemeene dienstplichtigheid, wilde ik eene nuttige strekking geven voor de landsdefensie; door haren invloed, of door de kracht der vereeniging, zou ik middellijk of onmiddellijk willen doen waken voor de handhaving en instandhouding der instellingen van den Staat.

Na deze algemeene ontwikkeling mijner ideeën, zal het noodig wezen in eenige bijzonderheden te treden.

A. Oprigting der Societeiten of Vereenigingen.

Ik wil vooraf deze kinderen mijner verbeelding doopen en hun een naam geven, en stel voor ze te noemen: *NATIONALE JAGER-SOCIETEIT DER SCHUTTERIJ te.....* In enkele groote en volkrijke plaatsen zou het welligt noodig wezen, dat zich twee of meer societeiten vormden; doch dan had men ze slechts te onderscheiden door ze te noemen: *Eerste, Tweede, enz. Afdeling van de NATIONALE JAGER-SOCIETEIT DER SCHUTTERIJ te.....*

Ik laat hier volgen eenige bepalingen, die ik u echter slechts als ruwe schetsen aanbied.

- 1°. In elke gemeente, verpligt tot het onderhouden eener dienstdoende schutterij, zal eene dusdanige societeit worden opgericht. De societeiten in de gemeenten van en boven de

10,000 zielen, zullen de bijzondere benaming van die der eerste klasse dragen. De societeiten in de gemeenten onder de 10,000 zielen, zullen die der tweede klasse genoemd worden.

In de gemeenten ten platten lande, van 2500 en meer zielen, zullen, onder later op te geven bepalingen, insgelijks jager-corporatiën van de plattelands-schutterij worden opgerigt.

Deze societeiten of corporatiën zullen dienen, om:

- a. Van de gelegenheid tot wettelijke exceptie der schuterdienst gebruik te kunnen maken.
- b. Zich al vermakende te oefenen in het doelmatig gebruik van zeker treffende vuurwapenen.
- c. Zich, onder het genot van gezellig verkeer, voor te bereiden, om in tijd van nood, eenen krachtigen en welgeoefenden arm ter verdediging aan het vaderland te leenen.

2°. In de keuze van de gebouwen der vereenigingen en de plaats der oefeningen, zullen de gemeente- en de gewestelijke besturen hunne bemiddeling leenen.

3°. Bij elke societeit of afdeling (in de groote steden) eener societeit, zal, zoodra zij 100 of meer leden telt, worden geplaatst een officier uit het leger, als directeur en instructeur der schietoefeningen, tevens belast met het beheer van het daartoe noodige materieel; een of twee, of meer gegageerde onder-officieren, en twee of meer gegageerde soldaten (waaronder een *hoornblazer*) voor de dienst en het onderhouden van het materieel.

4°. Bij de groote plattelands-schuttercorporatiën een gegageerd onder-officier, met een of twee gegageerde soldaten, de in 3°. aangewezen diensten verrigten.

5°. In iedere provincie zal een kapitein uit het leger gesigneerd worden, belast met de hoofdleiding en inspectie van alles wat tot de wapenoefeningen dezer societeiten behoort.

6°. Voor het geheele rijk zal een hoofdofficier van het leger, speciaal belast wezen met de hoofdleiding dezer oefeningen, en daaromtrent met de provinciale inspecteurs corresponderen. Hij zal de leider wezen der inzigten van het gouvernement ten opzichte dezer wapenoefeningen.

7°. De gouverneur van elke provincie, is de wettelijke beschermheer der jager-societeiten in de provincie gevestigd.

8°. Alle officieren, in activiteit of gepensionneerd, kunnen zijn honoraire leden van de societeiten in hunne garnizoenen, daartoe door hunnen chef aan de directiën voor te stellen, mits zich onderwerpende aan de wetten en reglementen der societeiten.

9°. Op den 18^{den} Junij van ieder jaar, gedenkdag van den slag bij Waterloo, zal er een *hoofdwedstrijd* in het schieten plaats hebben, beurtelings in de hoofdstad des rijks, in de Koninklijke residentie, binnen Utrecht, Arnhem en Leeuwarden, waaraan deputatiën van *alle* societeiten kunnen deelnemen.

10°. Op verschillende tijden en dagen van het zomersaizoen zullen provinciale wedstrijden in het schieten plaats hebben, beurtelings om het jaar in de steden der provinciën, waarin eene societeit der eerste klasse bestaat. Aan deze provinciale wedstrijden kunnen *werkelijk* deelnemen de deputatiën van de societeiten en jager-vereenigingen in de provincie gevestigd. Deputatiën van de societeiten uit de andere gewesten, worden alleen ontvangen en toegelaten om deze feestvieringen meer luister bij te zetten.

11°. Om voor de gevallen dat het vaderland in gevaar verkeert, voorbereid te wezen, zullen de leden van elke societeit of vereeniging, in sectiën van 20, in pelotons van 40, en in kompagniën van 160 leden verdeeld worden. Bij de indeeling der sectiën en pelotons, zal men de beide bans afgescheiden houden, zoodat de eerste pelotons zamengesteld zijn uit leden behoorende tot den eersten ban der schutterij, en de laatste sectiën of pelotons, uit schutters van den tweeden ban. In plaatsen waar het getal leden niet groot genoeg is om eene kompagnie te vormen, zullen de pelotons of sectiën van andere, in hetzelfde geval verkeerende, plaatsen tot kompagniën worden vereenigd.

12°. Het getal der in eene provincie bestaande kompagniën, wordt door een doorlopend nummer aangeduid.

13°. In geval van oorlog worden de kompagniën door kapiteins uit het leger of door gepensionneerde officieren van dien rang, daartoe nog volledig bekwaam, gekommandeerd. De beschermheeren dragen aan het gouvernement eenige leden der societeiten voor, welke de geschiktheid hebben als subalterne officieren bij de kompagniën te dienen.

14°. Ook de kompagnien zijn bansgewijze ingedeeld. Die behoorende tot den 1sten ban, zijn beschikbaar voor de mobiele dienst; die van den 2^{den} ban, zijn in den gewonen regel alleen beschikbaar voor de verdediging van de plaats of de provincie.

15°. De verdere uitrusting der jager-schutters voor eenen veldtocht, de kleeding en onderscheidingsteekenen van de kaders, worden door het gouvernement bepaald voorgescreven.

B. Inrigting der Societeiten.

1°. De societeiten zullen voor alles wat het beheer en de leiding der gezellige genoegens betreft, zich-zelfen administreren; zij zullen daartoe bij meerderheid van stemmen benoemen: een *president*, een *secretaris*, een *penningmeester*, welke gedurende een bepaald tijdvak in functie blijven, en dan weder verkiesbaar zijn.

2°. Van elke 20 leden zal er een een' eerepost bekleden, onder den titel van *Oppejager*, welke, in speciale gevallen, over die 20 leden met eenig gezag bekleed is. De opperjagers zullen bij het beheer der societeit geassimileerd zijn aan de functie van commissaris en als zoodanig eene stem hebben in het bestuur.

Deze eereposten worden bekleed door de beste schutters, te designeren naar het bulletin van de afgelegde proeven van bekwaamheid. Het schieten om den rang van verdienste, zal op eene plegtige wijze plaats hebben. Bij zulke gelegenheden zal de societeit haar bijzonder huishoudelijk feest vieren.

De Opperjagers zullen zich van de overige leden onderscheiden door eenen groen fluwelen armband, te dragen aan den linker hovenarm, ter breedte van tien duimen, en voorzien van een, twee en drie gouden galons, aanduidende de opklimming in bekwaamheid.

3°. Bij elke societeit zal bestaan een *President van eer*. Dat lid, 't welk bij het koningschieten (dat op bovenvermelden dag zal plaats hebben) de meeste punten zal geschoten hebben, zal die waardigheid gedurende een jaar bekleden. Hij zal mede als President verkiesbaar wezen. Als President van Eer heeft hij zitting in het bestuur en heeft eene adviserende stem. Bij alle schiet- en wapenoefeningen neemt hij de eereplaats in. Tot onderscheiding zal hij dragen een groen fluwelen band om den linker arm, geborduurd met een gouden lauriertak, omzoomd met goud galon. Op het midden van dien band zal eene kokarde geplaatst worden van de stedelijke kleuren, in welker midden wordt geplaatst de medaille der societeit, met de woorden «*Schutterkoning*» met het omschrift: «*der schutter-jagersocieteit te.....*»

4°. De gezamentlijke leden ontwerpen eene wet voor het inwendig beheer der societeit, benoemen eenen kastelein en regelen de feestvieringen.

5°. Bij de feesten en bij alle wedstrijden in het schieten, kleeden de leden zich met de voorgeschreven kleederen.

6°. Voor de schiet- en wapenoefening zal een bijzonder voorschrift ontworpen worden, dat voor alle societeiten ge-

lijk zal zijn en gelden zal ook voor de individuele schietoefeningen. De vervaardiging van dit voorschrift zal worden opgedragen aan de zorgen van den hoofd-inspecteur.

7°. In het tijdvak voor de schietoefeningen bepaald, zal de schietbaan van 's morgens zeven tot 's avonds acht uren geopend wezen voor de leden der societeit.

8°. De wapens, hoewel grootendeels het eigendom der leden, zullen echter in het societeits-gebouw bewaard en onderhouden worden door de bij de societeit geplaatste onderofficieren en soldaten, onder opzicht van de officieren die bij de societeiten der eerste klasse zijn aangesteld; bij die der tweede klasse, onder opzicht van eenen opperjager.

9°. De schiet- en wapenoefeningen hebben plaats van 15 April tot 1 October.

10°. Gedurende het tijdvak van 1° October tot 15 April, zullen er ten minste tien verpligte vergaderingen worden gehouden, gedeeltelijk toegewijd aan het behandelen van de belangen der societeit, gedeeltelijk aan leering en aan gezelligheid. De officier bij de societeiten der eerste klasse aangesteld, zal bij die gelegenheden, nadat de belangen der societeit bepraat zijn, en voor dat men zich aan de gezellige verkeer overgeeft, gedurende ten minste een uur, eene voordragt doen over de uitwerking van het buskruid in de kleine vuurwapenen, of over de theoretische beginselen van het schieten, of over de elementen van den kleinen oorlog, met opwekkende voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis, en met toepassing op de localiteiten van de plaats, van de omstreken, of van de provincie.

De besturen der societeiten van de tweede klasse, zullen trachten een officier, honorair lid der societeit, te bewegen om bovenvermelde taak op te nemen, of deswege de bemoeijng van het gouvernement door tusschenkomst van den hoofdinspecteur inroepen.

C. Inrigting der Jager-schuttervereeniging ten platten lande.

1°. Deze vereenigingen zullen in de volkrijke gemeenten zooveel mogelijk geschoeid worden op de leest van de societeiten der tweede klasse. Bij gebrek van de noodige stof en middelen, zal men altijd trachten, om het schieten naar den vogel, met vuurwapenen, in den zin en de bedoeling der instelling, te bevorderen.

In de algemeene regeling voor de schiet- en wapenoefeningen, zal mede worden opgenomen, de wijze hoe zulks ten platten lande zal plaats hebben.

2°. Daar ter plaatse alwaar zich geen dezer vereenigingen kunnen vormen, zullen zij, welke in de exceptie der gewone schutterdienst (bij mobielmaking der plattelands-schutterijen wilden deelen) zich reeds in tijd van vrede moeten doen opnemen bij de sociëteit der naastbijgelegene plaats, onder gehoudenheid van zich te kwijten van de daardoor op hen gelegde verplichtingen.

D. Bestrijding der kosten.

1°. Al de kosten van het inwendig beheer, en die betreffende hetgene dat gerangschikt kan worden onder vermaak, gezellig verkeer, feestvieringen, enz., zullen door de contributien der leden gedragen worden.

2°. De eerste inrigting der schietplaatsen zal gedeeltelijk uit de contributien der leden, gedeeltelijk door de gemeente gedragen worden.

3°. De kapiteins, provinciale inspecteuren, en de officieren, onder-officieren en soldaten bij de inrigtingen geplaatst, genieten, wat de beide eersten betreft, half traktement van het rijk, en de andere helft van de provincie; — vrije woning door de gemeente te bezorgen, zullen dienen tot gratificatie. De onder-officieren en soldaten zullen boven hun gagement eene toelage genieten uit de gemeentekas, en jaarlijks eene kleine gratificatie ontvangen uit de kas der sociëteit, al naar gelang van de diensten welke zij aan deze zullen bewijzen.

Ik heb, zooals gij-zelf reeds zult hebben opgemerkt, gedeeltelijk in algemeene trekken, gedeeltelijk door enkele bijzonderheden, mijne ideeën aangeduid. Ik heb zulks gedaan, om u te doen zien het doel en de strekking dezer op te rigten korporatiën; om u te doen gevoelen, wat zij onder een beleidvol algemeen bestuur zouden kunnen worden, en welke krachten zij zouden kunnen aanbieden, in en voor alle gevallen, dat de Staat die krachten, of slechts den invloed dier krachten noodig had.

Ik beken gaarne, dat ik in vele zaken nog ben te kort geschoten, en dat er nog veel aan mijn voorstel ontbreekt; doch gij zult begrijpen dat het mij vooreerst slechts te doen was om eene algemeene schets te geven.

Ik zie ook zeer goed in, dat mijn voorstel niet zonder bezwaar in de uitvoering zou wezen; maar ik heb reeds in den aanvang gezegd, dat ik rekende op de mode van den tijd en op het streven naar associatiën, hetzij die voor bevordering van tijdelijke belangen, tot vermaak, of tot

streeling van den eenen of anderen hartstogt dienden. Mij dacht dat ik een waarachtig vaderlandsch belang op het tapijt konde brengen, te meer omdat ik het met vele andere belangen vermeende te kunnen vereenigen.

Ik wilde een krachtig wapen in de handen geven van de goeëde burgers, en dus aan hen, die het meeste belang hebben in de handhaving van orde en wet, in het behoud onzer onafhankelijkheid en nationaliteit, en juist in handen van degenen, die zich meest door plaatsvervanging vrijwaren van de verplichtingen, uitgedrukt in art. 201 der Grondwet. Ik wilde aan hen voor 't minst eene soort van uniform, gelijksoortige uitrusting en ook eene soort van militaire indeeling geven, ten einde eenen vasten grondslag te hebben, om in tijd van oorlog eene snelle mobilisatie mogelijk te maken. Omtrent de wijze hoe en door welke middelen men zou kunnen werken om de elementen van eenige krijgsgeoevendheid bij deze korporatiën te vestigen, zou ik wel eenige voorstellen in overweging geven, wanneer het hoofd-idee in aanmerking kwam. Ik zou reeds dadelijk veel op de eigenliefde en op de ijdelheid onzer eeuw rekenen. Eenige der door mij aangestipte bijzonderheden geven genoeg te kennen waar ik heen wil.

Gij zult hoogstwaarschijnlijk opgemerkt hebben, dat ik de lichte fransche wal-bus heb aanbevolen. De beweegreden daartoe meende ik gevonden te hebben in de groote dragt dier bussen, die wij vooral bij onze rivier-verdediging behoeven. Welligt waren de *Wildsche* bussen, ligter zijnde, te verkiezen; maar in alle gevallen moet er een vast model aangenomen worden, want aangezien er eenheid en gelijksoortigheid moet bestaan in de wapens van een' troep, die in tijd van nood tot afweering van binnen- of buitenlandse vijanden te zamen geroepen kan worden, zal het vermijden van veelsoortigheid het beste bereikt worden, door een model voor te schrijven.

Het spreekt echter wel van zelf, dat men bij de individuele schietoefeningen, zich van andere bussen kan bedienen, wanneer slechts de vereischte bekwaamheid in het treffen met het model-geweer worde gestaafd.

Bestaan er nu goede zin, goede moed en eenige veerkracht onder de bevolking, dan lossen zich zeer gemakkelijk op, alle zwarigheden die tegen de uitvoering der denkbeelden van den heer H. S. en de mijne, wezenlijk mogten bestaan. Voor alle gevallen houde ik mij aan het gezegde:

« Je ne donne pas cet avis comme bon, mais, comme mien. »

Bij het eindigen van dezen brief herinnerde ik mij dat ook het jaar 1846 ten einde spoedt, zoodat ik nog wel eenige oogeblikken bij dat gewigtig tijdstip mag blijven stilstaan.

Wanneer wij terugzien op het afgelegde tijdvak, dan doet zich als van-zelve de vraag voor: «Of wij ons hebben te bedroeven of te verheugen over hetgeen aan het leger is bejegend?» Deze vraag moet — volgens mij — in eenen betrekkelijken zin beantwoord worden, dat is, met terugblik op vroegere jaren, en op 't geen vermoedelijk in het toekomstige jaar te wachten staat. In het eerste geval zou er geen bijzondere opwekking te vinden wezen, om ons te verheugen over hetgeen wat het jaar 1846 heeft opgeleverd, dewijl de voortduur der noodlottige financiële omstandigheden nog meer dan vroeger gedrukt heeft op den welstand van het leger. Zien wij echter vóór ons uit, en slaan wij geloof aan de vermoedelijke zekerheid, dat het budget van oorlog nog met eenige tonnen gouds verminderd zal worden, dan geloof ik, dat wij het jaar 1846 zullen moeten beschouwen als een betrekkelijk gezegend en voordeelig jaar voor den militairen stand. Het heeft, trouwens, ook in niet betrekkelijken zin, zijne goede zijden gehad, en ik beschouw het als een pligt om ze op te sommen, te meer, omdat de *Militaire Spectator* wel het eenige maandschrift schijnt te wezen, dat in dit opzigt de billijkheid niet uit het oog verliest.

Wanneer wij het oog slaan op het *avancement*, dat toch beschouwd wordt als een zekere maatstaf voor den welstand des legers, dan moet men bekennen, dat de bevorderingen wel niet talrijk zijn geweest, doch dat zij ook niet hebben stilgestaan. Allereerst moeten wij, waarde vriend, daarbij opmerken, dat vele vrijwilligers, vroeger dingende naar den rang van officier, welke sedert vier à vijf jaren gewanhoopt hadden om ooit de officiers-epauletten te erlangen, hunne billijke wenschen vervuld, en hunnen ijver in het verkrijgen van kennis, hun goed en voorbeeldig gedrag hebben beloond gezien. Andere officieren zijn ten gevolge van het afsterven, of door vrijwillig in den pensioensstand treden, tot hoogere rangen opgeklimmen.

Gedwongene, of door den ouderdom geprovoceerde pensioenen zijn er weinig of geene uitgereikt. Ook dit wordt door velen als een terugkeer tot den goeden tijd aangemerkt. Ik deel niet in dat gevoelen, waarde vriend MARIAS, en de ondervinding zal leeren, of de regering wèl doet, of een' misslag begaat, met zoo spoedig het eenige stelsel op te geven, dat in vredestand eenige emulatie zoude kunnen onderhouden.

De aanvulling van de opengevallen officiersplaatsen is in den aanvang van het jaar vrij spoedig geschied. Later heeft men daarin meer aarzeling en eenig langer verwijl opgemerkt. Het is te wenschen, dat ook dit goede niet door consideratiën van anderen aard verloren ga, om weder in vroegere gewoonten te vervallen. Ik moet er trouwens bijvoegen, dat die spoedige aanvulling nimmer openlijk als misdaad erkend is. — Zij werd toch, even als vele andere goede maatregelen, door klagten overstemd.

Aan de gewone onder-officieren van alle wapenen zijn vooruitzichten geopend, om langs den weg van eigen oefening en applicatie, den officiersrang te verkrijgen. In eenen tijd waarin de omstandigheden zoo nadeelig op de bevorderingen werken, moge men de voldoening van dezen lang gekoesterden wensch toch wel als een *tour de force* beschouwen, die sprekend genoeg bewijst, wat het leger te wachten zou hebben, indien de financiële omstandigheden van het rijk gunstiger werden.

Het hoofdbestuur is voortgegaan op den reeds ingeslagen weg, om de scheidsmuren tusschen de verschillende wapens meer en meer af te breken, en vele officieren hebben gebruik gemaakt van de vergunning, om zich de theorie en praktijk der zoogenoemde speciale wapens eigen te maken. Reeds telt het wapen der infanterie vele officieren, die met vrucht dienst zouden kunnen doen bij de artillerie, pontonniers, mineurs en sappeurs. Het ware te wenschen, dat ook aan enkele officieren der infanterie wierd toegestaan een paar jaren bij beredene artillerie of kavallerie dienst te doen, met de vergunning van een troepenpaard te mogen berijden. Hoe meer toch de geest en de kracht van ieder wapen op waren prijs gesteld wordt, des te meer zal de rivaliteit verdwijnen, en zoowel het taktisch, als het wetenschappelijk verband tusschen de wapens toenemen.

Twee voorstellen door het hooge bestuur gedaan, namelijk, de voorziening in geneeskundige hulp der gepensioneerden, en het daarstellen van een paardenfonds voor de officieren, hebben schipbreuk geleden op de opinie der belanghebbenden. Ofschoon die voorstellen al niet hebben gedeeld in het medegevoel van de officieren, moeten zij echter, billijkerwijze, geplaatst worden onder de categorie der goede bedoelingen van de Regering. Het afwijzen van eenen maatregel, waardoor de beredene officieren zich op eene voor hen voordeelige wijze zouden hebben kunnen remonteren, behoort onder de vreemdsoortige verschijnselen van dezen tijd, waaraan de geest van tegenstand niet vreemd schijnt te wezen.

Onder de goede maatregelen, welke sedert het nieuwe bestuur van Oorlog zijn ingevoerd, moet men ook dien rekenen, welke aan den kapitein der infanterie toelaat om de rijkunst te beoefenen in de garnizoenen, alwaar zich kavalierie bevindt. Hij is ook in dit jaar behouden geweest. Maar ook het einde van het jaar heeft zich bijzonder gekenmerkt door den wil en het verlangen van Zijne Majesteit, om goed te maken wat de tijdsomstandigheden beletten ten gunste en in het belang van den officiersstand te doen. De vele belooningen, bij gelegenheid van H. D. Geboortedag, aan het leger in O. I. en in het moederland geschonken, spreken toch luide genoeg voor 's Konings goede gezindheid ten aanzien Zijner soldaten. In deze ruime uitdeeling van ridderkruisen mogen anderen weder stoffe gevonden hebben tot kritiek, ik voor mij, vriend MARIAS, vereenig mij met hen, welke juist in die ruime uitdeeling en in den dag waarop zij plaats had, een doorlopend bewijs zagen dat Z. M. niet anders wenscht, dan moed, beleid en trouw, en andere verdiensten te beloonen en aan te moedigen, en aan oude officieren, die reeds te lang eene welverdiende bevordering verbeidden, een bewijs van H. D. medegevoel te schenken. Zij hebben ook eene meer algemeenere strekking gehad: immers onderscheidene regimenten infanterie, kavalierie en artillerie, hebben zich in hunne chefs uitstekend zien beloonen, bij gelegenheid van Z. M. bezoek in Limburg en op H. D. feestdag. Wie toch denkt hierbij niet aan, en stemt niet in met het zoo juiste en veel beteekenend gezegde: « *Le colonel? c'est le régiment. Le régiment? c'est le colonel!* » (Vid. « *Méditation, de Caserne.* »)

Ziedaar, waarde MARIAS, in 't kort wat mij van het jaar 1846 vermeldenswaardig toescheen. Mogt deze opsomming opwekken tot eenige meerdere tevredenheid met het lot, dat de omstandigheden het leger oplegt, dan zal ik mijn doel bereiken; want vergeten moeten wij het niet, tegenover dat voorledene staat:

De toekomst, en alles doet voorspellen en vermoeden, dat zij zich meer en meer zal verduisteren. Reeds loopen er geruchten — zooals ik hierboven zeide — dat de begrooting van Oorlog met eenige honderd duizende guldens zal verminderd worden, en angstvol en ter neêrgedrukt vragen velen zich af: « zal die vermindering weder op het personeel drukken? » Voor hem die naauwlettend den toestand van het leger en van den daarin heerschenden geest gadeslaat, zal wenschen in het welbegrepen belang van het vaderland, dat, behalve den voortgang en de verandering onzer steenslotvuurwapens in slagvuurwapens, en de onvermijdelijke voltoojing

van aangevangene vestingwerken, aan de invoering van andere materiele nieuwigheden, hoe nuttig en noodig dan ook, eenige beperking worde gesteld. Mogten daarbij mijne denkbeelden over de organisatie der schutterij eenigen ingang vinden, welnu, dan zou er, voor 't minst, bij het wapen der infanterie eenig uitzigt komen op bevordering, terwijl naar mijne bescheiden ideeën, ons weêrvermogen, in de uitgestrekte beteekenis, daardoor oneindig in kracht zou toenemen. Ik eindig met den vurigen wensch, dat God den Koning, het Vaderland en het Leger moge behoeden in het jaar 1847.

Doch ook met u wensch ik vurig, dat het leger, door eene wet geformeerd, welke zijne belangen en regten onveranderlijk verzekert, zich eindelijk moge vestigen op onveranderlijke grondslagen, opdat daardoor het geheele lichaam en de individuën die het uitmaken, zoowel zedelijk als stoffelijk, worden gewaarborgd tegen voortdurende verandering, en gevrijwaard van bij elk tijdvak van begrooting, zijn en hun bestaan, en daarbij de hoogste belangen van het vaderland, afhankelijk te zien van den invloed der opinie van den dag. ZEG HET VOORT!

BIJDRAGE

TOT

DE KENNIS EN HET GEBRUIK VAN PERMANENTE BOM- EN STEEN-FOUGASSEN.

(Vervolg van N°. 5 en slot.)

VI. Konstructie of daarstelling der Steen- en Granaat- fougassen.

Betreffende de konstructie of daarstelling der steen- en granaat-fougassen, slechts eene lading van 25 tot 30 Ned. p. buskruid bekomende, is een diepte-aanleg van 1,75 à 2 el onder den beganen grond, bij alle aardsoorten voldoende bevonden, zonder dat daarbij, strikt genomen, eene ophooging van het achtervlak benoodigd is; althans niet wanneer men dit achtervlak van den spiegel af met vlotdeelen, ronde sparhouten, horden, of door middel van een blokzoden-muurtje versterkt; daar toch door eene spoedige bekleeding van het achtervlak, en als men daarbij den bestorven grond niet noodeloos omgraaft, al dadelijk de gewone nastortingen voorgekomen en veel tijds bespaard wordt. Liet echter de grond niet toe, uit vreeze van het water te bereiken, tot die diepte uit te graven, b. v. tot slechts 1,40 à 1,60 el, dan zal men de ontbrekende hoogte van 4 à 2 palmen daarbij moeten aanhoogen, door een zooden muurtje versterkt, en zoo steil mogelijk, zoodat het achtervlak *ac*, fig. 2, ten minste lood-

regt en liefst eene vooroverhelling van 75° à 80° bekomme; waartoe, bij eenigzins zamenhangende gronden, altijd de gelegenheid bestaat.

Hetzij men eene blikken of liever eene dunne looden teelingvormige kruidkist, figⁿ. 5 en 6, gebruike, altijd is het een vereischte ze in een tweede sterke houten digtgewerkte kruidkist (figⁿ. 2, 4, 9, 10 en 11) van ten minste 5d^m deelen, in te sluiten, met eenen lossen spiegel of deksel (figⁿ. 2, 4, 16 en 17), op welke wijze, de werking der mijn met meer kracht op de aslijn, hier tevens de kortste wederstandslijn, dat is, onder 45° blijft werken; althans wanneer deze kruidkist rondom goed en stevig door aarde en zoden opgesloten is; zijnde het voornamelijk door het vermijden dezer holligheden onder den spiegel en den sterken bodem der kruidkist, dat men de achterwaartsche ophooging of bourrage voor gezegde hoeveelheden buskruid, niet hooger dan 1,75 el boven de kruidkist behoeft te brengen, terwijl het bij herhaalde proeven gebleken is, dat de zijwangen en het achtervlak des trechters te minder vernield worden, naar gelang de tweede omvattende kist of culas sterker zij, namelijk wanneer de belasting met straatkeijen tot het verkrijgen van verdere worpen, $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ minder dan gewoonlijk genomen worde.

Op deze wijze zal men op de glaciën, de gewone achterwaartsche en aan den vijand zichtbare verhoogingen of verdammingen kunnen vermijden, zich ten hoogste tot eene gelijkmatige ophooging van 2 à 3 palmen (zie figⁿ. 2, 12, 15, 18 en 19) bepalende, en de gronden liever gelijkelijk tusschen de aldaar aangebrachte steenfougassen verspreidende. Zelfs hebben wij een aldus, naar fig. 2, gegraven mijntrechter, met stroo, biezen, drooge bladeren en andere ligte stoffen, tot bijna gelijk met het glacis gevuld, waardoor hij op den afstand van 50 ellen nog onbemerikbaar was, en zonder dat deze ligte bedekking op de uitwerping der keisteenbelasting eenigen merkbaaren nadeeligen invloed uitoefende.

De geheel toebereide steen- en granaatfougassen eenige maanden moettende kunnen blijven, is het aan te raden, onder de kruidkist een weinig stroo of andere drooge stoffen aan te brengen, en ten overvloede de kruidkist zelve met gesmolten pik en kaarsvet op de naden te voorzien.

Bij veel spoedvereischende omstandigheden, waar het vervaardigen van waterdichte kruidkisten onmogelijk is, kan men van groote vitriool-flesschen, of wel van gekoppelde gewone flesschen en kruiken gebruik maken, mits de lading dan, wegens de minder regelmatige opsluiting, iets grooter nemende, en ze met stroo, biezen of andere drooge stoffen met voorzorg omkleedende.

De hier aangewezen en met goed gevolg beproefde middelen, om in spoedvereischende omstandigheden de gewone achterwaartsche ontsteking te vermijden, hebben niet alleen het voordeel, dat men veel gemakkelijker en spoediger op een verlangd tijdstip de kist met buskruid kan laden, maar het is ook bekend, hoeveel bezwaren het in heeft om waterdichte geleikokers daar te stellen; wordende door hunne ingraving of boring de vaste achtergrond losgemaakt, terwijl, bovendien, het achterwaarts laden, door middel van den verbreedden hellenden geleikoker onder 30° , met eene daardoor af te zaken buskruid-lade of schuif (*gaine*), daaraan verbonden kruid-

worst, benevens de bourrage daarvan, algemeen erkend is als omslagtig, gebrekkig, en niet tegen de vochtigheid bestand.

De vroegere meening, dat een teerling of bolvormige hoeveelheid buskruid van niet meer dan 25 à 30 Ned. p. achterwaarts moest ontstoken worden, om dezelfde uitwerking te beloven, is bij herhaalde proeven volstrekt van allen grond ontbloomt bevonden, ook strijdig met de scheikundige werking van het buskruid bij de ontvlaming of plotselinge gasontwikkeling, althans met zoo geringe hoeveelheden buskruid, daarenboven ook reeds bij vernageld geschut tegengesproken, waar men de ontbranding van voren bewerkstelligde; wordende de kogel daardoor op geen' minderen afstand gedreven, dan door het zundgat ontstoken. De hier in de fig. 2 aangewezen ontsteking op de as, bevordert veeleer nog eenigermate de gemakkelijker werking op die as of kortste wederstandslijn, en aan tijd wordt bij de daarstelling zeker in het algemeen, volgens het reeds vroeger aangemerkte, $\frac{1}{3}$ uitgewonnen.

Welligt zal men hier de zwarigheid opwerpen, dat eene dergelijke lading en ontsteking op de as, in een glacis aangebragt, meer aan de vernieling des vijands is blootgesteld, als kunnende door bom-worpen benadeeld worden, of wel de be krooning door de uitgeslagen putten begunstigd; dan, bij eenig nadenken zal men de mogelijkheid van het vernielen door verticale vuren, als een zeer toevallige en veel tijds verspilende kans voor den belegeraar erkennen; en daar wij de keisteen-lading, ter bereiking van verdere afstanden, iets minder nemen, dan gewoonlijk voorgeschreven wordt, zoo kan men het overblijvende gedeelte des trechters, gelijk reeds gezegd is, grootendeels met stroo, biezen, bladeren of andere ligte en drooge stoffen aanvullen, waardoor hare plaats, veel minder door den vijand te onderscheiden is, terwijl die kleine onstane trechters na een spelen al zeer spoedig, door voorhanden of uit den bedekten weg in te werpen grond, aardzakken of steen te vullen zijn, waartoe men zich ook van den nacht bedienen kan. Overigens hebben wij reeds aangemerkt, dat de plaatsen voor deze steen- en bom-fougassen buiten den kring blijven van de vroeger door ons vóór die saillantent ontworpen steenpuin-stortingen.

Mogt men evenwel nog eenig gewigt hechten aan de zoo even veronderstelde zwarigheid, rakende de vernieling der laad- en ontstekingspijpen, door middel van verticale vuren, zoo kan men die zwarigheid geheel ontgaan door de vuurleiding achterwaarts te brengen, ingevolge een der ontwerpen in de figⁿ. 12, 15, 18 en 19 voorgedragen; kunnende men tot het inbrengen der kruidlading, zeer gemakkelijk bevorens het kleine gedeelte gronds *u v w x* (figⁿ. 12 en 15) uitgraven, en na de kruidlading en digting der laadpijp, door middel van den stop *v*, wederom aanvullen.

Met voordeel voor de keisteen-lading een' bodemloozen mand, in den vorm eens afgeknotten kegels, gebruikt hebbende, is zulks dan ook, bij voorhanden tijd en middelen, steeds aan te raden. Die wij gebruikt hebben, had eene middellijn op den spiegel van 1,20, van boven 1,70, en hoog 1,20 el, zoodat de inhoud = $1,05 h \{ (0,85)^2 + 0,85 \times 0,60 + (0,60)^2 \} = 2$ kub. el was.

De vierkante spiegel (fig. 16) was van ijpenhout, dik 0,12

el, namelijk twee overkruis opgeklampte deelen (*madriers*) elk van 6 duim, lang en breed 1 el. Tusschen beide deelen was eene holte van 2 duim uitgebijteld, en wel in de benedenste, lang en breed 0,37 el, waarin tot betere vuurvatting der buizen, door middel der 14 stuks in den spiegel geboorde gaten (ieder van 0,02 el middellijn) bij het opvleijen der granaten, meelpulver gestort wordt. Voor elk der 9 vijftienduits granaten was een spherisch segment van 5 duim diepte in den spiegel uitgesneden, waarvan alzoo de straal $= \sqrt{r^2 - (r - 0,05)^2} = 0,07$ el is.

Deze spiegel kan, door middel der spondingen rr van 0,05 en 0,04 el, als een wel sluitend deksel op de kruidkist gebracht worden, en weegt aldus afgemaakt ongeveer 60 N. p. De gaten nn van 6 dm. middellijn, dienen voor de laaden ontstekingspijp.

Hoewel de artillerie gewoonlijk spiegels van eiken-, ijpen- of olmenhout gebruikt, is hier voldoende een minder kostbare spiegel van greinenhout, doch eveneens dubbel, dat is van 2 opgeklampte deelen, hebbende de houtdraden over kruis en te zamen 0,10 el, of de gewone dikte, mits stevig op elkander gespijkerd; wordende de spiegels voor den kogel- en steenmortier bij de artillerie, van 0,10 à 0,15 el dikte, gelijmd en met 4 houten pennen verbonden.

Bij andere proeven is, met even goed gevolg, gebruik gemaakt eens spiegels van gelijke grootte (fig. 17) van dubbel opgeklampte dennen deelen, elk 5 duim dik, terwijl tot het vastleggen der granaten een vierkant roosterwerkje van 5 d^m. greinen latten gevormd werd, en verder met 24 gaten doorboord, kunnende de overblijvende 15 kleine vakjes voor het opleggen van handgranaten dienen.

De blikken of looden laad- en aanvuringspijp is lang 0,73 à 1 el, in middellijn, inwendig, 5 duim, terwijl ook de gewone houten worstkokers (*augets*), zijnde eene van binnen glad geschaafde goot of lade, binnenwerks minstens 0,045 el hoog en breed moet zijn, te zamen gesteld uit greinen of dennen plankjes van 0,015 à 0,02 el dikte.

In plaats van de kruidkist een' teerling of spherischen vorm, (fig. 2 en 19) te geven, kan men ze ook, ingevolge fig. 12, 15 en 18, kegelvormig nemen, mits den bodem als een halven bol uitronde, waardoor de buskruidwerking eenigermate zoude verhoogd worden: immers de oppervlakte des geheelen inhouds van CDEC (fig. 20) gelijk 9 stellende, zal die des cylinders ABCDA, van gelijken inhoud, nagenoeg = 10 zijn; daar het nu bij een' vuurmond bewezen is, dat met eene lading van 0,071 des kogels, den gezegden inhoud of capaciteit innemende, terwijl die in den cylinder, met de lengte $AD = \frac{1}{3} = 0,333$ des kalibers, in de cilindrieke ziel gebracht, slechts eene aanvankelijke snelheid van 775 voeten geeft; zoo zal dezelve, in de half spherische capaciteit $\frac{10}{9}$ van dat getal, dat is 861 voeten, aanvankelijke snelheid voortbrengen, en dus nagenoeg als de getallen 100 tot 120 tot elkander staan: alzoo de tweede snelheid eene worpsverheid van ongeveer $\frac{1}{3}$ meer voortbrengende, dan de eerste. Eveneens is uit andere proeven gebleken, dat de bolvormige capaciteit van alle anderen diegene is, welke de buskruidlading de grootste kracht mededeelt (1).

(1) Zie *Essai sur les effets de la poudre, dans les armes à feu et dans les mines*, par DE CAZAUX, in 8°, Paris, 1818, pag. 21 en 25.

VII. Verschillende wijzen van ontsteken en daartoe betrekkelijke onderdeelen; meerendeels op reeds genomen proeven berustende.

Ons blijft nu nog over, met een woord te gewagen over de verschillende ontstekingswijzen, zoo bij deze als vroeger plaats gehad hebbende proeven met goed gevolg aangewend, en waarvan men dus, naar den aard der omstandigheden, dat is der voorhanden middelen en tijd, kan gebruik maken.

Reeds hebben wij gezegd, dat onze eerste proeven, waarbij alleen op de mijnwerking gedoeld werd, eenvoudig met de kruidworst geschiedde, en alzoo naar de oude manier; nogtans willen wij hier doen opmerken, dat men bij alle zoodanige mijnen of fougassen van slechts 25 à 30 N. p. buskruidlading, waarbij men zich niet verder dan 7 ellen van de mijn bij de ontsteking behoeft te verwijderen, mits plat op den grond leggende, de kruidworst wel degelijk waterdigt en vrij snelwerkende kan aangebracht worden; moetende evenwel daartoe met zorg vervaardigd en door blikken of dunne looden buizen (fig. 3), of wel door gewone houten geleikokers van minstens 0,045 el, middellijn of binnenruimte geleid worden, dewijl gebleken is dat op afstanden van meer dan 10 ellen, de geleikokers van minder binnenruimte menigwerf de kruidworst doen verstikken of vaneenslaan.

Stevige waterdigte brandspuitlangen zouden tot hetzelfde einde met het beste gevolg aan te wenden zijn, blijkens eene vroeger genomen proef, in fig. 2 voorgesteld, waar eene dergelijke slang, van ongeveer 6 d^m. inwendige middellijn, in een klein gootje (fig. 3) even onder het oppervlak des bodems, door zachte drooge stoffen aangevuld en slechts door eene zoode gedekt, vervolgens al of niet door een der blikken of houten laadkokers (fig. 5, 6 en 7) geleid, met het beste gevolg, dat is zonder het minste in te drukken, is gebruikt; zijnde de kruidworst daarin getrokken door middel van een schietlood of koordje met looden kogel (1).

Zoowel door de gewone houten geleikokers, als door genoemde slangen, zijn ook proeven op afstanden van 7 à 10 ellen met groote stukken gezwinde lont (*étoupille ou mèche de communication*) genomen, welke met meer snelheid dan de kruidworst, de ontsteking daarstelden en minder rook verwekten: dus welligt in galerijen nog de voorkeur verdienen. Dezelve moeten echter dikker en uit langer stukken bestaan, dan die voor kleine buizen bestemd, welke laatste gewoonlijk in stukken van 1 el gesneden worden; zij worden dubbel of drievoudig genomen, en op haspels of groote cirkels bewaard, ten einde te sterke knikken of buigpunten te vermijden. Mogten deze laatste bestaan en wat te veel geleden hebben, zoo is het aan te raden, de stukken door te knippen en te lasschen, dat is: de stukken 2 Ned. duimen over elkander te brengen en gebonden met eenen dunnen, doch voldoende sterken draad. Ook bij de proeven te Metz in de laatste jaren met soort-

(1) De beste waterdigte slangen tot dat einde aan te wenden zijn die welke door den Heer J. M. VAN DER WILLIGE in zijne Brandspuit-fabriek, Koestraat N°. 10, te Amsterdam, vervaardigd worden; welke zeer stevig zijn en uitmuntende proeven hebben opgeleverd; ook voor zeer billijke prijzen, naar verlangde afmetingen, afgeleverd worden.

gelijke, zelfs onder het water brandende, gezwinde lonten genomen, tot het ontsteken van mijnen, schijnt men goede uitkomsten te hebben ondervonden.

De ontsteking door middel van twee in een blikken of looden plaatje *ab* bevestigde *callerströmsche* of ook der zoogenaamde Beijersche wrijvingpijpijjes en vuurpijl, is in fig. 8 voorgesteld, en door bijzondere proeven bruikbaar en welgelukkig bevonden. Het houten kastje dient tevens tot waterdichte afsluiting, nadat de buskruidlading aangebragt is. Dit kastje, evenals die in de figⁿ. 2, 5, 7 en 11, onder de keisteenlading verborgen blijvende, is het niet moeilijk, om bij de opstapeling dezer steenen, gelijk bij proeven gebleken is, eene bekwame holligheid in het vleijen der keisteenen te laten, om daardoor de af-trekkoorden, zoo in deze, als in de fig. 9 en 10 gebruikt, vrij te kunnen bewegen.

De geopende vuurpijl wordt aan den bodem der opzetdoos met zijden draden bevestigd, ingevolge de rigtingen *ca* en *db*, en daarna het kegelvormige gat, boven den vuurpijl *abcd*, met meelpulver gevuld. De klos *e*, in de rigting *f*, door middel van een, door de holten der steenlading, vrijlopende koord, plotselijk getrokken wordende, zal de gezegde wrijvingpijpijjes doen ontsteken, de vuurpijl door het ontvlamde meelpulver aanvuren, en losrukkende, ook dadelijk aan de kruidlading mededeelen.

Een dito toestel is dat in fig. 10, door middel van het bekende slagpijpijje (*pétard fulminant*) van BURNIER (1); zijnde hier, door middel eens aangehechten vuurpijls, buiten de kruidkist aangebragt.

Fig. 9 stelt een *Percussie-slot* voor, slaande de haan of het hamertje op 2 of 3 groote slagpijpijjes in een ijzeren plaatje opgesloten, waaronder de ontwikkelde kruidworst onmiddellijk bevestigd is; zijnde het kegelvormig gat *abcd* in den bodem der houten doos, tusschen genoemd ijzeren plaatje en de monding der kruidworst, met meelpulver opgevuld. Een oud geweer-slot, daartoe ingerigt, heeft bij eenige proeven aan het doel beantwoord, moetende echter stevig op den bodem der doos geschroefd zijn.

Fig. 11 is een toestel voor de ontsteking, door middel van *Galvanische geleiders*, dienende de houten stop of tampon *c*, om, nadat de geleiders in den laadkoker gebragt zijn, dien koker waterdicht te sluiten, evenals dit in de figⁿ. 5 en 7, door middel van een blikken of looden kapje, geschiedt. De beide geleiders moeten, om de aanraking te vermijden, voor zoover zij door den koker loopen, op eene vierkante lat *a* van 0,75 à 1 el lengte, en van 4 d^m. dikte gebonden worden, terwijl de staaldraad of poolverbinding bij *b* plaats heeft, en daar alzoo in de kruidlading komt.

Deze ontstekingswijze is thans tot eene zekerheid gebragt, dat zij in handen van met de zaak bekende personen, en in vergelijking der andere ontstekingswijzen, tot eene der minst feilbare behoort; althans wanneer men zich van goede geleiders bedient, die niet de lengte van 100 à 125 N. ellen overschrijden.

Ook zien wij niet in, dat bij de verdediging van fortificatie-

(1) Zie *Journal des armes spéciales*, tom. I, 1re année, Paris J. CONBEARD, pag. 33.

fronten of veldwerken, het bereiken van grootere afstanden dan de laatstgenoemde, hoezeer dan ook nog zeer goed op 200 en meer ellen gelukkende, een volstrekt vereischte is; behoorende de proeven voor afstanden van meer dan 125 el, veeleer tot het speculatieve of wetenswaardige gebied, dan tot dat van wezentlijk nut of behoefte in de verdediging. Op eerstgenoemde afstanden van 100 à 125 ellen, hebben wij met de bekende WOLLASTONSCHÉ *batterij* (1), alsmede met het toestel van YOUNG, door middel van wel geëvenredigd sterke zuren, telkens zonder falen, hetzij *over*, of wel *in* den grond, of *door* het water, de mijn-ontsteking bewerkstelligd.

Het kan hier, althans in het onderhavige geval, geen vereischte zijn, om eenigzins aanmerkelijke afstanden te bereiken, en dus zijn ook de andere ontstekingswijzen daartoe bijna even goed; maar wij nemen aan, dat men uit een ravelijn, of uit een bastion, met geleiders, door de natte grachten gevoerd, de ontsteking der fougassen wilde bewerkstelligen, dan is het van het hoogste belang, deugdzame, dat is welgeleidende, sterke, taaije, en uit één stuk vervaardigde, of gelijksoortige geleiders te hebben, ten welken einde wij de door ons, met beter gevolg dan met eenige andere, van 100 à 125 ellen lengte, hier kortelijk zullen beschrijven.

In de eerste plaats zullen wij hier herinneren, dat de getrokken ronde, roodkoperen draadvormige geleiders minder voor eene ontwikkeling of regte uitstrekkung geschikt zijn, dan de platte of reepvormige, welke laatste, behoorlijk gegloeid, veel taaijer, handzamer, en bij gelijke oppervlakte zelfs een grooter geleidend vermogen schijnen te bezitten; terwijl de te trekken rood koperen platte, of reepvormige geleiders meer zouden kosten, met minder sterkte, of ook gehamerd en sterk gerek (2) van hun geleidend vermogen zouden verliezen; eindelijk, dat de gewone, en aanvankelijk ook door ons gebruikte reepvormige geleiders, dat is met stukken van 1 à 1,50 el aan elkander geklonken of gesoldeerd, onsterk en door de veelvuldige verbindingpunten met soldeersel, veel van hun geleidend vermogen verliezen; iets wat zich voor gelijke afstanden, met de hier door ons bedoelde, nader te beschrijven en uit één stuk *gesneden* geleiders, vooral kenmerkte wanneer zij door vochtige bodems, bij langdurige ingraving of door het water gebruikt werden.

Onze uit één stuk bestaande reepvormige of platte geleiders zijn spiraalsgewijze uit de gewone koperen platen (fig. 28) (van 1,10 el breedte en 1,35 el lengte, wegende ongeveer 7 Ned. p.), ter lengte van ongeveer 120 ellen, breed 0,01 el en dik omtrent 0,0007 el, met de schaar gesneden, dade-

(1) De WOLLASTONSCHÉ *BATTERIJ* of *Trogttoestel*, is te algemeen bekend om er hier meer van te zeggen, en ook in de meeste werken over physische wetenschappen beschreven; maar voor de mijnontsteking gewijzigd, en van eene tot dat doel geschikte constructie is het model, voorkomende in den *Ned. Mil. Spect.*, VI Deel, N°. 12, door mij in Aug. 1837 ontworpen en aan den Instrumentmaker J. H. NOUR te 's Hage ter uitvoering opgegeven.

(2) Zie *Aide-Mémoire à l'usage des officiers d'Artillerie*, Paris, in 8°, 1836, pag. 468, waar men leest: « En général les métaux perdent une partie de leur ténacité, par le martelage et l'étréage, et ils la reprennent par le recuit. » Ook is het bekend, dat het geel koper (*laiton*), iets achterstaat in het geleidend vermogen met dat van rood koper.

lijk van de plaat, door een' bijzonderen toestel gerekt, tweemaal tot een bepaalden graad van hitte gegloeid, en met het bruineermes op de kanten glad gemaakt: zoodat dezelve van de spiraalvormige uitsnijding dadelijk in eens al die bewerkingen doorloopen, geheel gereed en bruikbaar op een houten haspel (van 0,50 el middellijn) overgebracht worden, daarbij zoo taai en buigbaar zijnde, dat elke neiging tot kromming verdwenen is (1).

De figⁿ. 12, 15, 18 en 19 zijn allen voor de vuurpijl-ontsteking ontworpen (kunnende deze ook met de 2 laatsten door de laadpijp geschieden), waartoe de krommingen of ellebogen zijn beschreven met eenen straal $pq = 0,60$ el, dat is ten minste 4 maal de lengte des vuurpijls; welke laatste in fig. 13, op $\frac{1}{4}$ der ware grootte is voorgesteld. De mondingen dezer vuurpijlkokers, in het binnen-talud der borstwering of glacis van den bedekten weg uitkomende, zijn aldaar door een houten klos, stop of schuif *s*, tegen het indringen van vochten afgesloten.

Behalve de vuurpijl-ontsteking, welke even zeker als snel is, hebben wij, met het beste gevolg en slechts met weinig minder snelheid, van eenen looden uitgeholden vuurbal, in fig. 14 onder deszelfs ware grootte voorgesteld, gebruik gemaakt; hebbende 0,035 à 0,004 el uitwendige middellijn; terwijl de holte *a* van 0,022 el is, alsmede 6 of 8 daarmede gemeenschap hebbende gaten *bbbb*, ieder van 0,005 el middellijn, ligt gevuld met eenige stukjes uitgeraffelde mijn-lont, droog werk of zwam in reepjes gesneden, welke $\frac{1}{2}$ uur gewreven, en gedurende $\frac{1}{2}$ dag wel verzadigd in een mengsel van 6 Ned. oncen meelpulver, 4 oncen salpeter, 2 ^o. zwavel, 1 houtskool, 2 alcohol, en 1 lood Arabisch gompoeder, zeer goed aan het doel beantwoord hebben.

Bij het gebruik worden ten minste 3 of meer dezer, een weinig uitstekende, gedeelten *bbb*, door middel van een stuk zwam, cigar of pijp, ontstoken, volgende de mijnontbranding bijna onmiddellijk na het inrollen, althans op afstanden, gelijk hier, van niet meer dan 6 à 7 ellen, en onder hellingen van $\frac{1}{15}$ à $\frac{1}{20}$, althans den bal doende afrollen, deze eenigzins aanstuwende. Bij verscheiden dienaangaande genomen proeven met blikken en houten kokers, onder dezelfde gegevens en omstandigheden aangebragt, is de ontbranding telkens zeer snel gevolgd.

Overigens kan de ervaring, door een herhaald gebruik toegelicht, over de min of meerdere waarde van deze ontstekingswijzen en toestellen, naar gelang der omstandigheden, als ook van den voorhanden tijd en middelen, het zekerst doen beslissen, en het is hoofdzakelijk uit dit oogpunt, dat wij deze bijdrage tot de vermeende nuttige doeleinden aanbieden.

M.

(1) De koperwerker J. L. CANDEL, oude Molstraat, n°. 247, te 's Hage, met de toestellen en middelen ter vervaardiging bekend, levert dezelve, dat is een stel van twee dergelijke geleiders, ieder lang 100 à 125 ellen (naar gelang der koperen plaat) en op daartoe bekwame houten haspels gerold voor de som van f 70,— en voor meer dan 6 stellen tegelijk ad f 63,—. Met de meeste zorg in het afteekenen der spiraallijn, door middel eener zich evenwijdig bewegende stalen stift, en daarnaar uitsnijden, kan men aannemen, dat van de 3 koperen platen er een voor dit doel verloren gaat, hetwelk de kosten dan ook eenigzins verho gt.

OVERZIGT

VAN

DE ELEMENTAIRE TAKTIEK DER EUROPESCHE INFANTERIEN.

c. OOSTENRIJSCHE INFANTERIE.

ALGEMEENE BEPALINGEN. De stelling eener brigade van 4 tot 8 bataillons, zal zijn in twee, hoogstens drie slagliniën; de bataillons geschaard op drie gelederen. De achterwaarts staande slagliniën worden steeds in kolonne geformeerd. De onderlinge afstand der slagliniën mag niet kleiner genomen worden dan de lengte van een in bataille geschaard bataillon. Die afstand mag niet boven de 300 passen gaan. De in bataille geschaarde bataillons hebben eene onderlinge tusschenruimte van 12 passen.

De gewone pas (90—95 in de minuut) wordt gebruikt bij de frontmarschen, bij paraden en bij het defileren. Deze pas is niet bij de jagerkorpsen in gebruik.

De gezwinde pas (140 in de minuut) wordt aangewend: bij alle deploymenten en opmarschen van één, hoogstens twee bataillons, bij alle zwenkingen, bij het sluiten en openen op halven afstand der kolonnen en massa-formatiën, bij de carré-formatiën, bij alle af- en opmarschen, op of uit de midden der bataillons, bij flankenmarschen op korten afstand, hetzij met de gewone gelederen of met verdubbelde retten.

De manoeuvre-pas (108 in de minuut) wordt gebezigd: bij formatie der kolonnen uit grootere troepen-deelen dan twee bataillons, bij derzelver opmarschen, bij alle veranderingen in de stelling, of bij de formatie van geheele brigaden of divisien.

De stormpas is de volle mansloop; deze pas wordt gebezigd bij het verspreiden en verzamelen der tirailleurs.

De normale stelling eener divisie is zoodanig, dat de 1ste brigade de eerste, en de 2de brigade de tweede slaglinie inneemt. Staat daarentegen een gedeelte van iedere brigade in de eerste, en het andere gedeelte in de tweede linie, dan wordt zulks vleugelswijze formatie eener divisie genoemd. De bataillons der tweede slaglinie formeren gewone kolonnen, de hoofdguide in de strekking van het vaandel van het vooruitstaande bataillon.

Verschillende vuren:

- 1°. Afdeulings- (van twee kompaniën) vuur, door de twee eerste gelederen van de afdeeling.
- 2°. Gelederen-vuur, door de 2 eerste gelederen van het bataillon successief.
- 3°. In het vooruitgaan vuren.
- 4°. In het teruggaan vuren.
- 5°. Tirailleur-vuur. Hiertoe worden pelotons uit het derde gelid gevormd, of geheele afdeelingen van het bataillon daartoe aangewezen. Zij bewegen zich op de trommel-signalen.

Frontbewegingen. De adjudanten of officieren van den generaal-kwartiermeesterstaf geven de rigting op van de bataillielijn. De bataillons rukken langs den kortsten weg op deze lijn.

Aangezien de frontverlengingen, schuinsche stellingen en flankeringen steeds ten doel hebben om den eenen of anderen vleugel te versterken, zoo zal dat doel bereikt moeten worden door het vooruittrekken van troepen uit de achterste linie.

Wordt de dekking van een der vleugels het doel eener beweging, dan geschiedt zulks, hetzij door het verplaatsen van en-

kele gedeelten van de eerste en door eene schuinse stelling van de tweede slaglinie.

Zal er echter gelijktijdig eene versterking en dekking van een' der vleugels plaats hebben, dan zal men zulks verkrijgen door eene schuinse stelling aan te nemen, en door troepen uit de tweede linie voor te brengen.

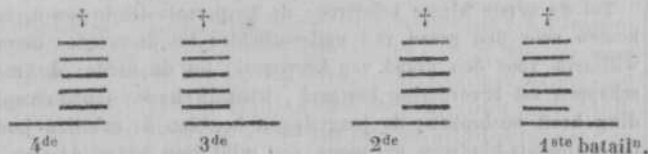
De bataillons, welke uit de tweede linie tot dekking der eerste voortgaan, worden dadelijk door een gelijk aantal troepen uit de 3de linie vervangen.

De frontveranderingen geschieden op de volgende wijze. Bijv. als de frontverandering plaats heeft « op het 1ste bataillon van den linker vleugel voorwaarts, » dan zwenken de halve divisien regt, en rukken op het hoofd van elk bataillon in geslotene massa, waarna deze naar de nieuwe directie marcheert en daar aankomende, deploijeert. De tweede slaglinie rigt zich dus naar de eerste, doch formeert steeds massa-kolonnen.

Kolonnen-formatie. De breedste kolonne voor iederen afmarch is—die eener halve divisie. Behalve de gevallen, dat er een afmarch uit de flank beoogd of noodzakelijk beschouwd wordt, zal de kolonne altijd op halve of kwart afstanden gesloten zijn. Rugwaartsche afmarchen op het derde gelid, zijn voor de gevallen voorgeschreven, waarbij de troepen, gedurende eenen terugtocht, genoodzaakt worden front te maken en in deze stelling tot afweêr gereed te verwijlen.

De flankbewegingen worden, indien zij niet lang aanhouden, met verdubbelde rotten uitgevoerd. Moeten er grootere ruimten worden doorgelopen, dan wordt er met afdeelingen afgemarcheerd.

De brigade dubbelkolonne wordt aangewend, om op een open terrein, met de troepen van het eene punt eener ingenomene stelling, naar een ander punt in dezelfde stelling te marcheren, waarbij gedurende den marsch directieveranderingen noodig, doch de troepen steeds bereid zijn, om in de strekking van den marsch te deploijeren.

Deze dubbelkolonne kan ook op de plaats geformeerd worden, en wel door deploijering op het 6de peloton van het eerste en 3de, en op het 1ste peloton van het 2de en 4de bataillon voorwaarts.

Afmarchen uit de kolonnen. Bij den opmarch uit eene gewone kolonne, in de eene of andere stelling, rukt ieder bataillon langs den kortsten weg naar het punt, dat door den adjudant wordt aangewezen. Vervolgens wordt er bijzonder opgegeven of gekommandeerd, dat de bataillons zullen deploijeren of in kolonne blijven staan. In de meeste gevallen worden de zeer lange of diepe kolonnen vóór den opmarch, in kleinere kolonnen verdeeld en op gelijke hoogte neven elkander gesteld.

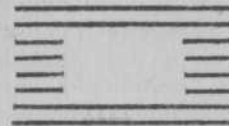
Wanneer eene brigade genoodzaakt wordt zóó spoedig op te marcheren, dat de regimenten en bataillons niet meer in de door de reglementen bepaalde en voor de slaglinie- en vleugelsgewijze indeeling geformeerd kunnen worden, dan wordt zonder inachtneming dadelijk opgemarcheerd. Wanneer een uit 6 bataillons bestaande, regts afgemarcheerde kolonne zich b. v. suel regts zoude moeten formeren, dan sluiten al de bataillons in massa op, de onevene bataillons maken eene directie-verandering door het voortbrengen van den linker schouder; de evene bataillons breken links

achterwaarts uit de kolonne, om zich tot eene tweede slaglinie te vormen.

Aflossen der slagliniën. Zij kunnen op drieërlei wijzen geschieden:

- Aflossen van de eerste slaglinie, in de gewone gevallen.
- » » eene terugtrekkende eerste slaglinie.
- » » de eerste slaglinie tot een offensief doel.

Maatregelen tegen de kavallerie. Zoodra eene in bataille staande infanterie door eenen kavallerie-aanval bedreigd wordt, dan worden de bataillons tot massa's op hun midden geformeerd, d. i. de beide het naaste bij het vaandel staande halve divisien, maken de hoofden uit, de overigen rukken van beide zijden achter het midden uit. Tot dekking van het geschut of tot opneming der staven worden carré's uit een of meer bataillons gevormd. De volgende figuur stelt een carré van één bataillon voor.

Zoodra de kavallerie tot op eenen goed trefzekeren afstand is gekomen, wordt zij door een salvo van het 2de gelid ontvangen. Is zij zeer nabij genaderd, dan drukt het eerste gelid in de stelling met geveld geweer, de geweren af. De manschappen uit het 3de gelid vuren op zich-zelfen, nadat de kavallerie keert heeft gemaakt.

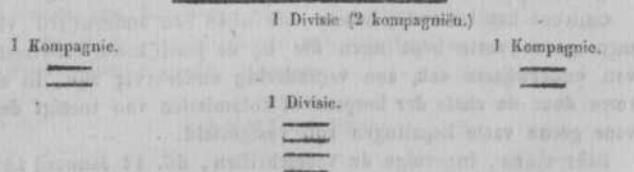
Wanneer kleinere afdeelingen door de kavallerie aangevallen, of indien de kommandant eener sterkere afdeeling vermoedt geen tijd te hebben, om de bataillons-massa's te vormen, dan worden op dezelfde wijze divisie-, en in het eerste geval ook nog kleinere massa's gevormd. De massa's worden in *échiquier* gesteld, om zich door haar eigen vuur niet onderling te schaden. Overal waar de troepen aan kavallerie-aanvallen blootgesteld zijn, moeten zij tot massa's opgesloten wezen.

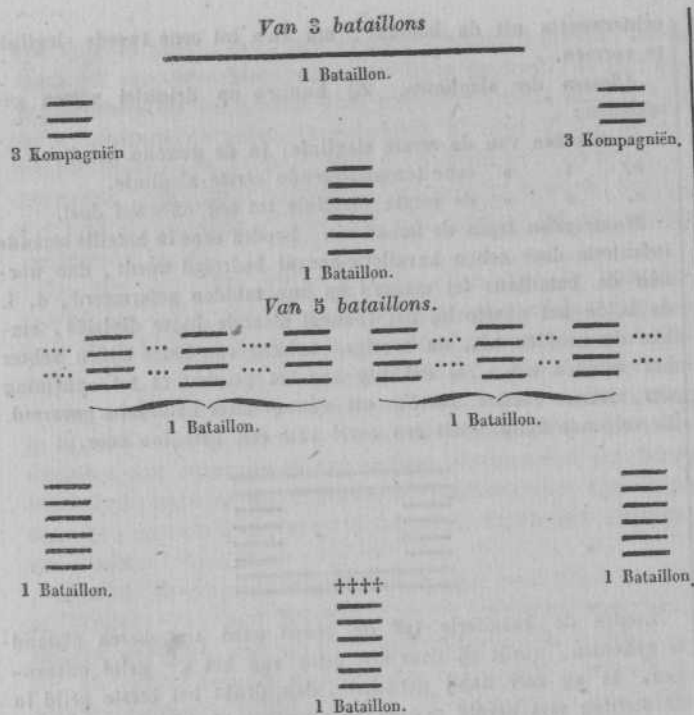
De carré's van verscheidene bataillons en slagliniën zullen zich altijd zoodanig stellen, dat zij elkaar onderling kunnen ondersteunen.

Storm en aanvallen met de bajonet. De hierbij te volgen grondbeginselen zijn: De stormende troep wordt op 100 à 150 passen gevolgd door troepen die echelonsgewijze marcheren. Bovendien volgt eene reserve op behoorlijken afstand. Daardoor blijft de kommandant meester over de gebeurtenissen. De volgende troepen zijn steeds in kolonne geformeerd. Indien de aanval afgeslagen wordt, dan trekken de aanvallers door de tusscheurruimten der achtervolgende troepen terug. Iedere aanval wordt door artillerie voorbereid en beschermd.

Aanvals-kolonnen.

Van 1 bataillon.

NIMMERINGEN EENS LOTELIINGS.

(Ingezonden.)

Onder de nuttige inrigtingen tot welzijn van de dienst en van den krijgsmansstand, bekleedt bij het Nederlandsche leger het wetenschappelijk onderrigt zekerlijk niet de minste plaats, daar het zoowel in het belang des krijgsmans als van de dienst, ten hoogste bevorderlijk mag worden geacht, aan den soldaat eene nuttige bezigheid verschaft, die zijnen geest ontwikkelt en kundigheden doet verkrijgen, welke nog op verderen leeftijd bijblijven, en in staat stellen, om ook na het verlaten van de dienst, tot eenige betrekking geschikt te zijn, en in deze geschikte personen tot aanvulling der kaders doet opleiden, terwijl het de uren, door menigeen anders doelloos doorgebracht, bedrijvig en nuttig doet slijten.

Hetgeen betrekking heeft op de inrigtingen en het toezigt der, de toelating tot, en het onderrigt op de scholen, vindt men onder het opschrift: *Scholen bij de korpsen van het leger*, in den *Klapper op de kriegsregeling* (derde uitgave) bladz. 171, § 449 en volgende opgeteekend.

Omtrent het inwendig beheer, de wijze van onderrigten, vindt men geene vaste bepalingen die bij de jaarlijksche verwisseling van onderrigt ook aan verandering onderhevig zijn, in zoverre door de chefs der korpsen of kommissiën van toezigt daarvoor geene vaste bepalingen zijn vastgesteld.

Daar thans, ingevolge de voorschriften, dd. 13 Januarij 1843, N°. 10, A, de luitenant-onderrigt moet gekozen worden uit de officieren, herkomstig van de Koninklijke Militaire Akademie, mits zij één jaar bij het korps hebben gediend, is het welligt verme-

tel, omtrent hetzelfde eenige gedachten te uiten, te meer, als men het voorregt eener hoogere opleiding niet heeft mogen genieten en van het wetenschappelijk onderrigt als het ware werd uitgesloten; doch bij herhaling met hetzelfde belast geweest zijnde, kwam daarbij ook wel eens de vraag voor den geest:

HOE DIENT HET WETENSCHAPPELIJK ONDERRIGT BIJ DE KORPSEN TE WORDEN INGERIGT, OM HET BESTE AAN HET DOEL TE BEANTWOORDEN?

Beschouwen wij daartoe de navolgende onderwerpen:

a. *Lokalen.* De plaatselijke gesteldheid der gebouwen voor de huisvesting enz., der troepen bestemd, levert eene groote verscheidenheid op, die van geenen geringen invloed is op het bepalen der lokalen tot het geven van militair onderrigt. Voor de scholen is het wenschelijk dat zij eene behoorlijke ruimte aanbieden, geëvenredigd naar het getal manschappen dat zij moeten bevatten; de plaatsing van het benoodigde tot het onderrigt, de verwarming des winters, en dat zij behoorlijk verlicht zijn; eene eenigzins te groot lokaal is boven eene bekrompener verkieslijk.

b. *Materieel.* De tafels en banken van eene verschillende hoogte, om een behoorlijken zit bij het schrijven te kunnen verzekeren; de eerste een weinig schuins opgaande, in het midden vlak, tot het plaatsen der inktkokers, welke het beste van lood, met kleppen gesloten en in daartoe bestemde gaten geplaatst, zoodat één derzelve voor vier man dient. Het aantal tafels en banken, naar het getal leerlingen en van die grootte, dat er acht of twaalf man aan kunnen plaats nemen; voor elke klasse een zwart bord tegenover dezelve te plaatsen; eene kast tot berging der schoolbehoefden, voorzien van de noodige vakken, voor die van elken leerling in het bijzonder (eene breedte van drie palmen bij eene hoogte van een palm zou voldoende zijn); eene kleine tafel met lade en een viertal stoelen, komen ons voor daartoe vereischt te worden.

c. *Klassen.* Deze tot een drietal bepalen, waarvan de eerste en tweede die manschappen bevatten, welke tot bevordering in aanmerking komen; de derde alleen tot oefening bestemd.

Tot de eerste klasse behooren: de korporals die in aanmerking komen voor den graad van onder-officier; tot de tweede: de vrijwilligers voor den graad van korporaal; tot de derde: de manschappen tot bevordering bestemd, wien in hunne jeugd de opleiding heeft ontbroken; de jongelingen beneden de achttien jaren; de regiments-kinderen en zoons van militairen boven de tien jaren oud.

De onder-officiëren en korporals welke de vereischte kunde voor hunnen graad missen, zouden, indien er mogten zijn die in dat geval verkeerden, of, wanneer zij het verlangden, bij de eerste of tweede klassen kunnen worden ingedeeld.

d. *Schoolbehoefden.* Voor iedere klasse het benoodigd getal leeschrijf- en cijferboeken, leijen en linjalen, zoodat ieder man een dezer voorwerpen tot zijn gebruik heeft, die met een doorlopend nummer kunnen worden gemerkt; het benoodigd schrijfpapier en gedruken voor de administratie; de benoodigde schrijffoorbeelden, pennen, enz. Voorts eene groote kaart van het koninkrijk, waartoe die, door den 1ste luit. LE CLERQ (thans bij den generalen staf in commissie naar O. I.) bij de Koninklijke Militaire Akademie, uitgegeven, ons het geschiktst voorkomt; eene groote wereldkaart; eenige platen waarop de voorwerpen van wapening enz., zijn afgebeeld en de leestafels van PRINSEN, achten wij hiertoe te behooren.

e. *Onderrigt.* Voor iedere klasse één, welke vrij van andere diensten, zich geheel aan het onderrigt kunnen wijden.

f. *Tijd van duur van het onderrigt.* Vijfmalen in de week, dagelijks ten minste vijf uren, te geven.

g. *Strekking*. In alles het belang van de dienst en den krijgsmansstand. De laatste klasse eene opleiding tot de tweede, waarin verder het vereischte geleerd wordt, om den man, als een voor zijne dienst geschikt korporaal, de school te doen verlaten, en later, wanneer hij voor bevordering tot onder-officier in aanmerking komt, met vrucht den cursus voor dien graad bepaald, te kunnen bijwonen.

h. *Onderwerpen*. Derde klasse: lezen, schrijven, cijferen en eerste gronden der Nederduitsche taal; de tweede: lezen, schrijven, cijferen, trekken en opstellen van wachtrappen en enz., en dienstreglementen; de eerste: als voren, en administratie, de schrijfstijl en kennis van eenige veldwerken. Exercitie-reglementen, paardenkennis en der wapenen, het maken van patronen en beoordeelen van afstanden, voor alle klassen, naar de vatbaarheid der leerlingen.

i. *Leesboeken*. Voor de derde klasse: Leer- en leesboek en lees-oefeningen voor den soldaat en de scholen bij het Nederlandsche leger. Een klein boekje, bijv. VERMEY, over de kennis der Nederduitsche taal. Voor de tweede: het laatste iets meer uitgebreid, bijv. WEILAND of *Rudimenta*, PRINSEN en VAN DIJK, voor Vaderlandsche geschiedenis en aardrijkskunde, en een boekje over de Velddienst. Voor de eerste: dit meerder uitgebreid, een werkje over de administratie en veldwerken.

k. *Cijferboeken*. Het eerste deel van den Wiskundigen Cursus, door de heeren DOORMAN, thans kapiteins der artillerie, hetwelk ons voorkomt ook door het Departement van Oorlog te worden bedoeld, bij het inspectie-rapport Kah. I, Bijl. Litt. H.

l. *Schrijf-voorbeelden*. Van deze wenschten wij het meeste gebruik te maken, door ze in genoegzaam aantal zamen te stellen en geheel te doen bestaan uit de pligten voor den soldaat, korporaal en onder-officier, in de verschillende dienst-reglementen voorgeschreven, of onderwerpen welke onmiddellijk betrekking hebben op de dienst en den krijgsmansstand, door eene goede hand geschreven en op steen overgebragt.

m. *Lezen*. Voor eerstbeginnende naar de leerwijze van PRINSEN; naarmate de leerlingen vorderingen maken, lette men op meer zamenhang en eenig kunstmatig lezen. Het voorlezen der les door den onderwijzer, komt ons een gepast en hiertoe zeer bevorderlijk middel voor; bij de eerste klasse kan men dit achterwege laten, en vordere bij allen duidelijkheid en vermindering van herhalingen, terwijl men over het gelezene ondervrage, en de nieuwe les doe nalezen.

n. *Schrijven*. Voor de eerstbeginnenden naar de schrijfwijze van den heer MAGNÉ, in *le parfait Calligraphie*, echter met wijziging van niet met groot, maar met middelsóort-schrift aan te vangen, zoo als zulks door den heer GOUKA, in zijne prijsvraag door het Zuid-Hollandsche Onderwijzers-Gezelschap wordt voorgesteld, doch zonder daarin voorkomende doorlopende verbindingen. Men trachte vooral een goeden zit en houding der pen te verzekeren; zie elk schrift na, of late elken leerling hetzelfde lezen; make hem op de begane fouten opmerkzaam en doe ze verbeteren.

o. *Cijferen*. De onderwijzer verklare voor het bord iederen regel en doorloope vervolgens de opgegeven vraagstukken, waarna hij die door de leerlingen op de lei laat herhalen. Men oefene de derde klasse: in de hoofdregelen met gewone getallen; de tweede: in de breuken en het metrieke stelsel; de eerste: in de evenredigheden.

p. *Geschiedenis en Aardrijkskunde*. In vlugtige trekken, en voege de Onderwijzer met zijne eigene kennis er iets bij; hij late de landschappen en plaatsen op de kaart aanwijzen.

q. *Trekken van Staten en Lijsten*. Dit wordt in de tweede klasse geleerd. — Men oefene die in het opmaken van waschlijsten, wachtrappen, uitrukkings-staten en rapporten model N°. 8, welke laatste eene opleiding kunnen zijn voor het opmaken van een dagelijksch rapport, het trekken en invullen der staten van wapenen, ledergoed en paardentuig, enz. Eerst geve men voorbeelden en verklare die, om ze later door de leerlingen na eene gegevene sterkte te doen opmaken.

r. *Administratie*. Het werk der eerste klasse: Men neme eene maand, bijv. Mei, en vulle naar eene gegevene sterkte op den eersfen, een dagelijksch rapport in, en vervolg dit tot het einde dier maand, zorgende dat daarop alle voorvallen, tot de dagelijkse dienst betrekkelijk, voorkomen. Hierna doe men alle bijlagen opmaken, als: bons voor brood en fourages, leeningslijsten en menage-rekeningen, de staten van ontvangen en overgegeven wapenen, ledergoed en paardentuig; de receptissen voor ontvangen kleeding enz., voor de daarop voorkomende overgenomen, overgegeven of nieuw aangekomen manschappen en paarden; extracten uit het strafregister en schuldboeken, de staten welke in den loop eener maand moeten worden ingegeven. Op een vel papier doe men eene summere aantekening en die van soldij, brood en fourages trekken en dagelijks bijhouden. Bij het einde van elke zeven dagen, geve men eene opgave van reparatiën, late naar dezelve de bons opmaken, en bij het einde der maand naar deze de reparatie-staten.

Zoude men verder het opmaken eener monsterrol en staat van het kleedings- en reparatie-fonds willen leeren, dan konde dit uit de opgegeven mutatiën voor eene maand, of naar te geven mutatiën, voor drie maanden geschieden, waarbij de onderwijzer de verklaring voege en artikelen en besluiten betooge, waarop elke berekening berust. Hiertoe behoorde op elke school aanwezig te zijn: een nominative staat of contrôle van manschappen en paarden, met opgegeven veranderingen; een schuldboek, loopende over eene of drie maanden, een strafregister en eene lijst van aan te vragen goederen, tot het verder leeren opmaken van receptissen; alles gegrond op de sterkte van het dagelijksch rapport en der bovengemelde contrôle.

Men beginne met de eerste acht of veertien dagen in voorbeelden te doen naschrijven en deze op te helderen, om vervolgens, naar opgegeven mutatiën, met en zonder behulp te laten werken.

s. *Velddienst en Veldverschansing*. Hiervan leere men het benodigde voor den onder-officier, om bij ontstentenis van officieren, met eene verkenning belast of op patrouille en detachement gezonden, in staat te zijn een behoorlijk rapport over het waargenomene op te maken en eene ruwe schets te kunnen vervaardigen.

t. *Exercitie-reglementen*. Worden door de leerlingen, buiten de uren van wetenschappelijk onderwijs geleerd, en op de scholen eens of tweemaal in de week, gedurende ten minste een uur, behandeld.

u. *Maken van patronen, enz.* Dit, het werk voor alle klassen, wordt op een bepaalden tijd aan alle leerlingen onderwezen.

v. *Paardenkennis en der Wapenen*.

A A N M E R K I N G.

Er is in het bovenstaande weinig of niets nieuws, en alles volgens het vorengemeld inspectie-rapport, over welks doel en strekking wij bij het opmaken hebben nagedacht. In hoeverre het gewenschte doel wordt bereikt, mogen wij niet beoordeelen, doch

gelooven dat, wat eenheid van instructie aangaat, die nergens beter dan in den militairen stand kan plaats hebben. Hiertoe komt eene Handleiding voor het Onderwijs ons zeer wenschelijk voor, waarin dan tevens een Reglement konde worden opgenomen. Er kan voor het militair onderwijs nog veel gedaan, nog menig nuttig leesboek geschreven worden. Ook eene opleiding van onder-officieren tot onderwijzers, achten wij wenschelijk, waartoe eene algemeene school zoude worden vereischt, en zoude eene oprigting van eene school voor regiments-kinderen daartoe wellicht de beste gelegenheid aanbieden. In hoeverre door het bovenstaande, de ons voorgestelde vraag zij beantwoord, wordt hiermede ter beoordeeling overgegeven.

10
T. 18—46.
27

± V.

Correspondentie over de Voorzorg.

(Ingezonden.)

De zeer vele stukken welke reeds door verschillende personen over de Voorzorg zijn ingezonden, toonen toch klaarblijkelijk, dat er door velen ernstig over gedacht, en door velen naar gewensch wordt. Het zal toch eindelijk tijd worden, dat er — zoo als men zegt — spijkers met koppen worden geslagen; weshalve ik de vrijheid neem, eenige denkbeelden bij het lezen en herlezen der vroeger ingezonden stukken, bij mij opgekomen, ter neder te stellen. Welligt vindt de redactie van den *Militairen Spectator* daarin beweegredenen om aan de volgende regelen een plaatsje in te ruimen.

Het eerste voorstel, in het 14de Deel, N°. 8, verschenen, had, naar mijn inzien, veel goeds en wenschelijks, en was voor de praktijk het meeste uitvoerbaar. Het was echter in sommige punten, voor velen niet aanneembaar. Dat de geëerde schrijver dit zelf erkende, blijkt uit ZHEG. bijvoegselen in N°. 10, waarin het ontwerp verder met duidelijke voorbeelden gestaafd werd. In ZHEG. wijzigingen en antwoord in N°. 11 (ten gevolge van een tweede ontwerp uit 's Hage, in N°. 10 opgenomen, in welk nummer, wij ook in de *Brieven aan Marias*, eenige lichtverspreidende wenken op het eerste voorstel aantreffen) en in N°. 12 vonden wij weder aanmoediging tot deelneming, terwijl in het 13de Deel, N°. 1, een artikel voorkomt, dat het geheele plan weder op losse schroeven stelt, door de mindere rangen de wapenen in de hand te geven om zich met schoonschijnende redenen te onttrekken aan iets dat toch zoo wenschelijk is. Eindelijk komt in N°. 4 van het 13de Deel een nieuw zeer bewerkt plan voor, hetwelk, hoe berekend ook, bij vele voordeelen en zekerheid, weder vele punten in zich bevat, waartegen zich vele stemmen, en naar mijne zienswijze, met regt hebben doen hooren, en wel 1°. de min of meer gedwongene perCentswijze korting, waardoor een kapitein 80 en een 2de luitenant 24 gulden jaarlijks zouden moeten gekort worden, hetgeen voor velen te veel is, als zij namelijk niets bij hun traktement hebben. 2°. Het verlies van het bijgedragene in geval van bevordering tot hoofd-officier, bij het overgaan in het Oost-Indische leger, bij overlijden, of het verlaten van de dienst op eenigerhande wijze, hetwelk alles ten nadeele is van na te laten betrekkingen, en waarin een gehuwd officier niet kan, noch mag instemmen.

De schrijver zegt: « Een goed plan moet met acclamatie worden aangenomen. » Ja, dit stem ik toe, maar de acclamatie op

dit plan is reeds te voren benomen. Verder wenscht de belangstellende inzender, dat het plan slechts bij stemming in de garnizoenen werd opgenomen. Hierop is dunkt mij ééne aanmerking te maken, namelijk: Gesteld dat men tot die gewenschte stemming overging, en dat het werd afgestemd, dan ware het toch te vreezen, dat na al het schrijven, zoo door belangstellenden als belanghebbenden, men weder de oude knecht zou blijven, indien niet alles, denkbeelden en uitvoering te gronde gingen.

Het is op grond dezer overwegingen en als een gevolg van hooren en lezen, dat ik de vrijheid neem eenige punten op te geven, welke tot grondslag zouden kunnen dienen.

- 1°. Een ieder moest meester zijner bijdragen blijven, en het regt hebben daarover te kunnen beschikken bij het verlaten van de dienst, hetzij geheel, hetzij bij wijze van jaarlijksche uitkeeringen.
- 2°. De bijdragen te stellen op één gulden 's maands, als minimum en meer naar goedvinden.
- 3°. De sommen te beleggen in 4 perCents effecten, waarvan 3 % bij het kapitaal van den deelhebber te voegen, en 1 % tot reserve-kas te doen strekken.
- 4°. Alleen bij een ootterend vonnis moest het bijgedragene verbeurd worden, en bij het willekeurig verlaten van de dienst, slechts de renten. Misschien zouden de bemiddelde deelhebbers, bij het verlaten der dienst, wel vrijwillig afstand doen hunner bijdragen aan de reserve-kas.
- 5°. Bij overlijden moesten de erfgenamen in de regte lijn en broeders en zusters in het genot komen der bijgedragene som, echter zonder de renten.
- 6°. De uitkeeringen van het kapitaal te doen, naar den stand der effecten op dat tijdstip.

De reserve-kas moet dienen om aan de deelhebbers, of liever de gepensioneerden, indien zij langer leven dan volgens de gewone sterflijsten is berekend, te kunnen blijven betalen.

Bij eene contributie van 12 gulden 's jaars, is, na 25 jaren, het kapitaal geworden bijna 450 gulden. Men zoude dus volgens de grondslagen A en B. in het eerste ontwerp, tien jaren lang eene toelage kunnen uitkeeren oplopende van ruim 43 tot 61 gulden, terwijl dan nog de som der jaarlijks overgeblevene vierde perCents, bijna 46 gulden belooft, welke ook hadden kunnen renderen.

Bij eene contributie van 30 gulden, wordt in gelijk tijdsverloop het kapitaal met interest bijna 1825 gulden, en de som der vierde perCents bijna 191; de uitkeeringen voor 10 jaren loopen dan van 182 tot 259 gulden; het gemiddelde dezer sommen kon dus niet langer uitgekeerd worden, dit moest dan reglementair bepaald worden.

Volkomen stem ik toe, dat deze uitkeeringen minder groot zijn dan bij algemeene associatie en perCentswijze inhoudingen, maar, hier heeft ook geen speculatie plaats op overlijden van anderen, noch het, in mijn oog, onzedelijke van anderen tot het nemen van pensioen en dus tot een werkeloos leven uit te lokken. Hier bestaat ook geen risico dat het fonds te gronde kan gaan, een ieder geniet de vruchten van zijne eigene spaarzaamheid, terwijl ook geene hoofd-officieren zijn uitgesloten.

Zal men deze voorslag niet als zoo vele andere (wanneer zij al uit de portefeuille van den *Militairen Spectator* te voorschijn komt) enkel gelezen worden, dan zoude er eene opname van stemmen dienen plaats te hebben; om daartoe te komen, meen ik, dat het volgende doelmatig zoude kunnen geacht worden:

Dat zich eenige HH. officieren aan den HEG. Heer Majoor ENGELBERTS met mij aanboden, om onderling de kosten te dragen tot het doen drukken van brieven met bijlichtende staten, en die korpswijze te zenden, met vriendelijke uitnoodiging aan de chefs om de HH. officieren de volgende vragen ter beantwoording voor te leggen :

I. Erkent men de behoefte aan en het wenschelijke van eenigen maatregel tot pensioensverbetering?

II. Is men voor eene vrijwillige maandelijksche bijdrage, of voor eene perCentswijze korting op het traktement?

III. Wat kan men billijkerwijze als minimum der bij te dragen som aannemen, ingeval men dit mogt kiezen?

IV. In welke gevallen zullen de bijdragen verbeurd worden?

Hierdoor zal men dan toch den algemeenen wensch leeren kennen, en de uitslag zal toonen, of er zal kunnen begonnen of moeten geëindigd worden; meent men eerst de te verwachten pensioenwet te moeten afwachten, alvorens te handelen; welnu, dan is men toch gereed, indien daaruit blijken mogt dat de zaak wenschelijk blijft.

De HH. officieren die hiertoe zouden willen mede bijdragen, zullen ligt een middel vinden, om hunne namen aan den Heer Majoor ENGELBERTS bekend te maken, terwijl ik de medewerking van den Hoofdredacteur van den *Militairen Spectator* inroep, om dezen stap bij den Heer E. zoo niet aan te prijzen, dan toch te regtvaardigen.

Het zal de redactie aangenaam zijn, op dit voorstel, dat tot eene afdoening kan leiden, eenig bepaald antwoord te ontvangen.

De Redactie.

Uerscheidenheden.

LEGERBERIGTEN.

FRANKRIJK. De voltooiing der gedetacheerde versterkingen rondom Parijs, en de naderende voltooiing van eenige defensieve kazernen in de versterkte enceinte, zal weldra eene geheele wijziging in de garnizoen-verdeeling der fransche troepen te weeg brengen. Uit Straatsburg schrijft men zelfs, dat de beweging tot concentrering der troepen, naar de zijde der hoofdstad, is begonnen, en dat men aan het intrekken van vele posten en schildwachten, die sedert jaren bezet en gegeven werden, reeds de achtereenvolgende verzwakking der garnizoenen bespeurt. Door dezen maatregel, die trouwens het bestuur in vele moeilijkheden zal wikkelen over de eischen van vele leden der kamer, uit de departementen, zal het offensieve vermogen van het leger zeer toepemen, en Frankrijk in staat stellen, om dadelijk in het een of ander *casu belli*, het initiatief te nemen. Tot nu toe miste Frankrijk eene daartoe ingerigte legerindeeling, zooals die in Pruisen, in Rusland, en ook in Oostenrijk, Italie, en ook bij ons bestaat; namelijk eene vaste indeeling in divisien, brigaden enz., van alles voorzien, en ingerigt om op het eerste bevel in het veld te treden. Er verliep toch altijd een geruime tijd, vóór dat men een legerkorps op dien voet georganiseerd had; b. v. het Noorderleger dat in 1831 tezamen gesteld werd, en dat voorzeker nog het noodige verband miste, toen het de Belgische grenzen overschreed. Sommige, overigens wel onderrigte lieden verwacht-

ten dan ook, dat het fransche leger voor 't minst een groot deel van hetzelfde, in divisien en legerkorpsen zal ingedeeld worden, en dan eerst zal men in Europa ontwaren, hoeveel Frankrijks offensief vermogen, door de versterking van Parijs, dat is het aannemen van een geconcentreerd defensief stelsel, is toegenomen.

Het groot verschil dat tusschen de zamenstelling en aanvulling der legers van dezen tijd, en die van de vorige eeuw bestaat, ontwaart men meer en meer, nu men ze hedendaags mede ziet dienen, om beschaving en verlichting onder de bevolking te verspreiden. Men weet toch, hoe afkeerig de fransche bevolking ten platten lande, vooral in de zuidelijke departementen, was, om gebruik te maken van de inrigtingen voor het lager onderwijs, die door het gouvernement zijn daargesteld. In sommige gemeenten heeft men zelfs hardnekkig blijven weigeren er iets toe bij te dragen. Men zag daarin hoofdzakelijk eene beperking der individuele vrijheid.

Uit de statistieke berigten door het leger geleverd, was men in staat gesteld, na te gaan, hoezeer het volksonderwijs in sommige departementen ten achteren was. Dit had de regering aanleiding gegeven om de verpligte dienstdijd der fransche jongelingen ook te doen dienen ter bevordering der ontwikkeling van de elementen van het lager onderwijs. Daartoe werden er bij de korpsen scholen opgerigt, en de deelneming daaraan werd zeer aangemoedigd.

Uit een algemeen verslag dezer inrigtingen over het jaar 1844, dat voor ons ligt, nemen wij het volgende over:

Een getal van 59,511 soldaten hebben in dat jaar deel genomen aan het onderrigt in het lezen, schrijven en rekenen. Van deze hadden 12,892 alleen leren lezen, 13996 hadden leren lezen en schrijven, terwijl er 13,973 gelijkelijk hadden leren lezen, schrijven, en de eerste elementen der rekenkunde.

De regering heeft op dezen grondslag voortgebouwd, door bij de bedoelde scholen eene tweede afdeling voor hooger geestontwikkeling op te rigten, welke deelneming facultatief aan de soldaten en aan het kader opengesteld werd.

Uit hetzelfde verslag blijkt, dat aan de onderstaande cursussen vrijwillig hadden deel genomen:

Aan den cursus in de rekenkunde	4,373	leerlingen.
» » » » » taalkunde	3,588	»
» » » » » administratie	2,305	»
» » » » » aardrijkskunde	1,648	»
» » » » » veldversterk ^g .	1,039	»
» » » » » meetkunst	1,003	»
» » » » » landmeetkunde	973	»
» » » » » krijgsgeschied ^g .	838	»

Te zamen 15,967 leerlingen.

Uit deze opgaven blijkt alzoo, dat ongeveer 60,000 soldaten, de voordeelen van het onderwijs bij de regimenten hebben willen genieten, dat ongeveer 40,000, d. i. twee derde dezer leerlingen, het niet verder gebragt hebben dan tot aan de eerste beginselen der cijferkunst, en dat een klein derde gedeelte, tot verdere ontwikkeling zijn opgewekt geworden.

Wanneer men nu slechts aanneemt, dat er jaarlijks 40,000 jonge soldaten, die vroeger van alle voordeelen van het onderwijs verstoken waren, leeren lezen, schrijven en rekenen, en de grondbeginselen van dit onderrigt, in hunne volgende dienstjaren volmaken, en dat er slechts 8000 naar meerdere geestbeschaving streven, op eene eenvormige wijze en langs enen weg die voor zeker gemakkelijker en beter naar het gewenschte doel leidt, dan

die welke men in het gewone dorpsonderwijs kon bewandelen, dan zal men al zeer spoedig ontwaren, dat de Regering wel de beste partij gekozen heeft, om het onderrigt verbreiden, zelfs in die departementen, waarin men tot nu toe geen stap voorwaarts heeft kunnen doen tot voortplanting van het onderwijs.

Eerst in den loop van dit jaar heeft de fransche minister van oorlog bevolen, dat er bij de infanterie als prijs van aanmoediging aan de beste schutters van elk bataillon, zilveren *épinglettes d'honneur* zouden worden uitgereikt. Deze maatregel, allereerst bij de jagers van Orleans beproefd, had zoo goed aan het doel beantwoord, dat men de algemeene navolging heeft aanbevolen.

Zooewel hierin, als in enkele maatregelen voor het korpsonderwijs, zien wij het fransche leger vele onzer Nederlandsche gebruiken en voorschriften navolgen.

ENGELAND. De regering heeft maatregelen genomen om het leger aanzienlijk te versterken. De ministeriele dagbladen, deze tijding mededeelende, voegen er wel bij, dat deze versterking alleen geschiedt met oogmerk om het O. I. leger aan te vullen, maar dan wordt men toch nog geneigd te vragen, waartoe dan die groote werkzaamheden dienen aan de versterking der kusten van het moederland, en de bedrijvigheid van den Gouverneur van Gibraltar, om bij deze reeds zoo sterke rotsvesting, nog nieuwe vestingen en batterijen te voegen.

BIBLIOGRAPHIE

VAN DE NIEUWST UITGEKOMEN MILITAIRE WERKEN.

Lehrbuch der Kriegswissenschaften, bearbeitet innerhalb der Grenzen, welche durch die Allerhöchsten Bestimmungen für das Offizier-Exa-

men der Infanterie und Cavallerie in der Kön. Preusz. Armee festgestellt sind von G. A. VON ERDMANNSDORFF, Lieut. im 26 Inf. Regt. Lehrer an der 7 Divisionsschule, 2 Th. in 8°. (168 und 668 S.). Magdebourg 1845—46 3²/₃ Rthl.

Het 1^e Deel behandelt de kleine wapens der infanterie en cavallerie, met inbegrip van het buskruid enz.; het 2de, de artillerie, de troepenleer, de kleine oorlog en de fortificatie.

Groszes Kriegswörterbuch, oder Encyclopädie aller in das Gebiet der Kriegswissenschaften einschlagenden Wörter und Materialien für Militäre aller Waffengattungen, etc., bearbeitet von C. A. LOHR, Hauptmann im Kön. bayerischen Inf. Regt. Seckendorff, in 8°. Theil I (A—L). (612 S.) Mannheim 1846. f 3,—.

Die Formation der Hannoverschen Armee und die militairischen Einrichtungen im Königreiche Hannover, in 8°. (112 S.) Hannover 1846.

Hippologische Reisen in Deutschland, Frankreich, England und Belgien. Nebst einer Beurtheilung der Reit- und Abrichtungsmethode des Stallmeisters F. BAUCHER. Von TH. HEISSE, Kön. Sachs. Be-reiter, in 8°. (173 S.). Leipzig 1846.

Erinnerungen aus dem Feldzuge des Jahrs 1812 in Russland, von dem Herzog EUGEN von WURTEMBERG, in 8°. (15 Bogen mit 5 Schlachtpl.). Breslau 1846. 2 Thlr. od. 3 Fl. 36 Kr.

Geschichte des Krieges im Frankreich und Belgien im Jahre 1815. Mit einer genauen Darstellung der Schlachten von Quatre-Bras, Ligny, Wavre und Waterloo von W. SIBORNE. Nach der 2ten Ausgabe aus dem Englischen ins Deutsche übersetzt von E. SIBER, Lieut. im 39ste Inf. Regt. 2 Theile in 8°. Berlin, 1846. f 8,—.

Militärische Erinnerungen aus dem Tagebuche des Generallieutenants von MINUTOLI, in 8°. (312 S.). Berlin 1845.

AAN DE OFFICIEREN VAN HET LEGER!

In eenen tijd, waarin redeneringen en courant-artikels te zamen werken om verdeeldheid te prediken en wantrouwen op te wekken, waarin zelfs den door onze krijgsmakkers op Sumatra en Balie behaalden roem verkleind, en der gering-schatting wordt prijsgegeven, vermeenden wij ons geroepen, om aan de Officieren van het Leger een voorstel te mogen doen, ten einde een sprekend en openlijk bewijs te geven, dat de eer van onzen Vaderlandschen wapenroem ons na aan het harte ligt.

De gelegenheid daartoe heeft ons aangeboden de kapitein der Infanterie W. J. KNOOP, aan de Koninklijke Militaire Akademie geplaatst, en wel door de schitterende wijze, waarop hij in de bres is gesprongen, om den goeden naam der Vaderlandsche krijgslieden te handhaven, tegen de aantijgingen van een Engelsch officier.

De *Beschouwingen van Siborne's Geschiedenis van den Oorlog van 1815 in Frankrijk en de Nederlanden*, door KNOOP onlangs in het licht gegeven, zullen bij alle officieren een innig medegevoel voor hem hebben opgewekt. Hem openlijk dat te toonen, houden wij voor plicht, en niets is ons geschikter voorgekomen, om aan den kapitein KNOOP van dat medegevoel een sprekend bewijs te geven, dan om langs dezen weg de Officieren van het leger uit te noodigen, dat een hunner in elk garnizoen, zich belaste met eene intekening op dat werkje ('t welk slechts f 0,60 kost) te doen circuleren, met een toepasselijk hoofd, en deze lijsten, langs den officiëlen weg hem toe te zenden. Het garnizoen van Venlo is daarin voorgegaan, waar alle aanwezige Officieren van den Plaatselijken staf, van de Genie, Geneeskundige dienst, Marechaussées, Infanterie, Artillerie en eenige gepensioneerde Hoofd-officieren, op de door onzen Hoofdredacteur aangeboden lijst geteekend en daardoor getoond hebben, dat zij op zeer hoogen prijs gesteld hebben de navolgingswaardige bemoeijingen van den waardigen Schrijver, die onzer aller hoogschatting verdient weg te dragen.

De Redactie.

BIJLAGE VI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 15de DEEL, N°. 6.

Maand December 1846.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 2de reg. drag., tot kol.: de luit.-kol. E. F. von Wiebeking, van het korps. Bij het 1ste reg. lancers, tot kol.: de luit.-kol. J. J. Habets, van het korps. Bij het 3de reg. drag., tot kol.: de luit.-kol. W. van Toll, van het korps. Bij het 1ste reg. art., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. M. G. van Raden, van het korps. Bij den staf der art., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. L. Bloijs van Treslong, van den staf der art. en gedetacheerd bij de K. M. Akademie. Bij het 3de reg. art., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. G. Bouwens van Horssen, van het korps. Bij de komp. art.-werklieden, tot 1sten luit.: de 2de luit. P. F. C. Vreede, van de komp. art.-werklieden. Bij het reg. gren. en jag., bij het 1ste bat., tot adj.: de 1ste luit. A. C. A. Schönstedt, van het reg. Bij het 2de reg. inf., tot bat.-adj.: de 2de luit. J. D. R. Hagedoorn, van het reg.

Verplaatsingen.

Bij de art. in de West-Indie: de 2de luit. Jonkh. C. A. van Sypesteyn, van het 2de reg. art.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. F. C. Lobry, van het 3de reg. inf., onder toekenning van den rang van 1sten luit., en met vergunning tot het voortdurend dragen van de activiteits-uniform van het korps. De 2de luit. F. A. Eberhard, van het 7de reg. inf., onder toek. van den rang van 1sten luit., en met vergunning tot het voortdurend dragen van de activiteits-uniform van het korps.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den 2den luit. C. H. Meijer, van het 7de reg. inf.

Tijdelijk het tractement van non-activiteit toegelegd aan:

Den 1sten luit.-adj. K. A. Akersloot van Houten, van het reg. gren. en jag., zijnde tevens op deszelfs verzoek, uit de betr. van bat.-adj. eervol ontslagen.

Overleden.

Den 1ste luit. O. M. Reijers, van het reg. gren. en jag.

